

Alte Drucke

**ENCHIRIDION || CHRISTIANAE INSTITUTIONIS in Concilio
prouinciali Coloniensi editum, opus omnibus veræ
pietatis cultoribus longe ...**

Gropper, Johann

Parisiis, 1550

DE IVSTIFICATIONE HOMINIS.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150244

ipſos veteres, ſatisfactionē illam publicā, paſſim ac ſerē tantum, pœnitentiam: & pœnitētes, tantum qui publicē pœnitē rēt, appellari ſolitos: quod in veterū lectione retinendū eſt.

Iam ad pœnitētiæ ſpecies veniendum. In primis itaq; pœnitētia in interiorem & exteriorē diuiditur. Interior etſi propriē in cōtritione ſita ſit, tamen docendi cauſa quis haud ineptē dixerit, eam dē etiam tribus illis partibus ſuo modo cōſtare: nēpe contritione, nimirū veris illis internis doloribus, confeſſione, vtq; nō externa ſed interna illa agnitione peccati, quæ magna fiducia accipiendæ miſericordiæ erga Deū peragitur: ſatisfactione verō, nimirum ſyncero illo voto deinceps non peccandi, ſed vitam in melius commutandi. In hac interiori pœnitētia, ſi tamen idonea fuerit, iuſtificationem hominis fieri, & per fidem à Deo accipi conſtat.

*Interior
pœnitētia
ſuo modo
tribus par
tibus con
ſtat.*

DE IUSTIFICATIONE

HOMINIS.

QUANTUM ſupra ex penitiſſimis, vt ſperamus, fundamētis docuerimus, quo ordine ad iuſtificationem perueniatur, quomodo per Deū in nobis fiat, quo pacto per fidem (non tamē ſine ſpe & charitate) accipiatur, & cui tribuenda ſit: nihilominus, quia hæc materia hac tempeſtate maiori cōtentionis quā pietatis ſtudio controuertitur, idcirco annitemur ipſiſſimam veritatem ex limpidiſſimis ſcripturę fontibus altius eruere, & eccleſiæ ſententiam, quod in nobis eſt illuſtriorem reddere. Arbitramur autem eccleſiæ ſententiam in hac tanta re eam ſolam eſſe cui apoſtolicarum ſcripturarū patrociniatur autoritas, cui patres ſubſcribunt, quam vniuerſa eccleſia cuiuſlibet tēporis comprobāt, & quam omnes pi non tantum aſſerunt, ſed & mente ſentiunt, ac experiuntur ipſam veritatem eſſe.

*Eccleſiæ
ſententia
quæ exiſti
mandat ſit.
Iren. li. 4.
contra hæ.*

*re. cap. 63
c. 45.*

*Iuſtifica
tio duo cō
plectitur.*

VT autē ad rem ipſam accedamus, Iuſtificatione duo propriē complectitur, nempe remiſſionem peccatorum, & interioris mentis renouationem ſeu repurgationē. Nec repugnamus, vt quis addat & tertium, nempe donationē vitæ æternæ, modō intelligas, eam in nobis per iuſtificationem & gratiam Dei in hac vita magis inchoari, & ſpe accipi, q̄ perfectē dari, expectandam tandem poſt mortem tēporalem, cū Deus gloriam ſuam quam promiſit, in nobis reuelabit. *Qui*

R. iiij

Verbū iustificari quid proprie apud Paulum significet.

dicunt, verbū iustificari, apud Hebræos verbum esse forense, & vsurpari apud Paulum Hebraica consuetudine, pro eo tantum quod est acceptum reputari, & non magis significare, impium seu iniustum gratuito Dei munere nō solum à peccatis absolui, sed & intus regenerari, renouari, repurgari, piumque & iustum effici, perinde atq; mētis seu voluntatis innouatio ad iustificationis rationem proprie non pertineat, sed eandē potius subsequatur: ij nobis neque Pauli sententiā satis assecuti, neque patribus cōsentire videntur: vt interim fileamus rationem vocabuli, modò tamen proprie accipias, aliud postulare. Quid enim est aliud, iustificari, quàm iustū effici, seu iustitia indui ac adornari: & quid iustificati aliud, quàm iusti facti? Quòd autē existimāt illi, Iustificari Paulo nihil aliud esse, quàm iustum pronuntiarī seu haberi, ac si quis dicat, populus Romanus iustificauit Scipionē accusatū à Tribunis plebis, hoc est iustū pronuntiauit, absoluit, approbauit, id nobis necdū satis probatur. Quin alia ratione populus Romanus iustificauit Scipionem, alia Deus iustificat peccatorem, etiā quod ad rationē vocabuli attinet. Populus enī Romanus iustificauit Scipionē, quòd Scipionē quasi per calumniā accusatum ac veluti innocentē absoluerit, iustum pronūtiauerit, atque acta eius non tantū nō resciderit, sed & approbauerit. In quem modum, quotquot in foro per sententiā absoluntur, iustificantur. Nam cum rei neque conuicti neque cōfessici, alii sunt, vel per calumniā accusati comperiuntur: tum pronūtiant iudices, accusatōnem iniustam fuisse, proindeque reos Dei.

Quorūdā sententiā excutitur.
Aug. li. de spiritu & litera.
Iustificari plus apud Paulum significat, quàm iustum pronuntiarī.
Alia ratio ne absoluntur rei in foro iudiciali, aliter in foro Dei.

Rom. 2. 3.

Ephe. 2.

Coloss. 2.

Peccator reconciliatus ad instar habet sententiā passi & re

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

stituti.

biscum agit: nō enim pronuntiat nos innocentēs, nec ipsam legē accusantem nos, calumniā arguit, nec acta nostra approbat, sed omnia contraria agit. In primis enim per legem nos de peccato conuincit: conuictos, ad peccati confessionē adigit: confessos, peccatores pronuntiat, & vt tales dānat, quantum postea conuictos, confessos, ac damnatos ad misericordiā suam in Christo exhibitam per fidem prouocantes ac recurrentes, contra sententiā quam passi sumus, gratuita clemētia restituat, vt peccator reconciliatus, magis sit conferendus ad sententiā passum & restitutum, quàm ad absolutum in foro: quòd absolutio qua peccator à delictis absoluitur, nihil simile habeat cum absolutione forense. Iustificatio itaque, non iuxta sententiā, non in sola condonatione seu remissione peccatorum

catorum cōsistit, sed & iustitiam complectitur, qua Deus remissis peccatis, in super etiam ex malis bonos, hoc est ex impiis pios, & ex male volentibus bene volentes facit, idq; per donationem spiritus sancti, mentem & voluntatem nostram transmutantis, renouātis, ac reformantis. Nam quis iustitiam tum dixerit eum, cui tantum sunt remissa peccata, non autē voluntas etiam commutata, nempe ex mala facta bona? quē admodum nemo seruū nequam, ob id tantum, quod ei indulgens Dominus noxam clementer remiserit, iustificatum dixerit, nisi is bonam quoque voluntatem (qua posthac seruus non inutilis, sed frugi esse cōtendat) ceperit. Quo fit, ut nō satis nobis probetur, quod illi qui diuersum sentiunt, doceant iustitiam Dei imputatiuam, à iustitia bonæ conscientie discernendum esse: quū, nostra sententia, eadem omnino sit iustitia, qua Deus per spiritum sanctum, cum iustificamur, vtrunque, nempe remissionem peccatorum & mentis renouationem, per fidem operatur, non alia atque alia.

Nobis ergo videtur, iustitiam Dei imputatiuam à iustitia bonæ conscientie, quæ ex fide est, nō esse discernendam. Verū secundum omniū veterum sententiam, potius discernendam esse dicimus iustitiam Dei à iustitia humana, iustitiam fidei à iustitia legis, iustitiam bonæ cōscientie à iustitia carnis seu externa. Nouum testamentum à Veteri, Euāgelium à lege, legem fidei à lege operum seu factorum, legē literæ à lege spiritus vitæ, legem seruitutis à lege libertatis, denique opera fidei ab operibus legis. Tota res in eo consistit, si intelligamus quid differant Euāgelium à lege, Nouū testamentum à veteri. Aiunt quidam, duas omnino esse scripturæ partes, legem & promissionem recōciliationis: Legem esse doctrinam requirētem à nobis perfectā obedientiā erga Deum, sed promissionem reconciliationis, quæ pollicetur remissionem peccatorum gratis propter Christum (etsi obedientia non præstetur) eam propriè ac rectè Euāgeliū dici: vocari quoq; legē vbiq; præcepta leguntur: vel in libris Veteris testamēti, vel Noui. Idem Euāgeliū vocari, vbiq; vel in libris Veteris testamēti vel Noui hæc promissio reperitur. Vt autem isti non improbanda dicant, nobis tamē magis placet veterum patrum, & sententiam & ipsa propemodū verba sequi, præferim quod existimemus Euāgeliū seu Nouum testamentum non omnino in promissione, sed magis in

*Iustitia
spiritus.*

*Nemo iustificatur,
nisi per in
nouationē
volūtatis.*

Rom. 5.

*Quid dif-
ferat Euā-
gelium à le-
ge.*

*Quorū dā
sententia
descripta
re parti-
bus.*

*Euāgelium
in exhibi-
tione iusti-
tie spiri-
talis consi-
st.*

DE IUSTIFICATIONE.

exhibitione, non solum remissionis peccatorum, sed & iustitiae spiritalis (qua Deus iustificat credentes) consistere.

Aug. de spiritu & littera. **B**eatus Augustinus quum alibi saepe, tum in libro de spiritu & littera ad Marcellinum, Vetus testamentum à Nouo sic discernit: Vetus, inquit, testamentum est doctrina preceptorum seu mandatorum, in qua foris docemur, quid Deus à nobis requirat. Lex enim foris extra hominem in tabulis lapideis scripta, per Moysen populo Israëlítico data est: quã 32. & 34 per se solam consideres, docet quidem quã facere, quã omittere oporteat, & condemnat hos, qui non sunt tales quales Galat. 3. ipsa vult, sed virtutem faciendi vel omittendi ea quã præcipit, minime subministrat. Quinimo quotquot in eam tantum Deut. 6. intuentur, accusat & cõdemnat. Verbi gratia: Lex foris scripta Deut. 27 iubet nos diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota Galat. 4. ta mēte, ex tota virtute, & simul pronunciat maledictum esse omnem hominem qui non permanet in omnibus quę scripta sunt in lege. Iam quis tãdem est hominum, qui non videt se hac lege accusari & damnari, quodd nemo ausit dicere se huic mandato fecisse satis: Vnde consequens est, omnes quotquot in hanc legem & suas vires tantum respiciunt, sentire oportere, se sub maledicto legis esse, & Dei benedictiõẽ (quod ad se attinet) indignos. Itidem lex dicit, Nõ cõcupisces, sed de Exod. 20 quãso, hominem sola doctrina seu notitia legis adiutum, qui Deut. 5. hanc legem impleat. Atque adeo nulla prorsus lex est, quam Roma. 7. homo suis tantum viribus perficere possit. Requirit enim lex internam obedientiam: vult non timore pœnæ, sed amore iustitię impleri. Iã vt plures reperias, qui manus quidem à crimine spiritu & minc contineant, nullos tamen dederis, qui non mallēt peccare, si possint peccatum impune committere, saltē antea Gene. 6. quam spiritu Dei intus renouentur. Nec mirum: nam quum Aug. de hominis voluntas ab ipsa natiuitate ad malum prona atque spiritu & deprauata, & corrupta sit, quĩ fieri potest vt ad legem suauiter. c. 18. ter afficiatur, nisi prius sanetur: Vides ergo Vetus testamentum esse externã illam, Dei mādatorum ac operũ (quę Deus stamentũ requirit) doctrinam, extra hominem scriptã, quę foris quum Roma. 4. dē ministratur, sed intus ex se sola, quoad spiritus Dei inno Lex iram uatio accesserit, nõ iustitiam, sed magis iram operatur, id est operatur. terret, accusat, & damnat conscientia nostram: nec tollit, sed auget peccatum: quia vt sit magis perspicuum, & vt planē appareat, facit: imò prohibendo hominem carnalem, ad peccandum

dum irriter facit, suo pte ingenio in vetitū nitentem. Propterea & ministratio mortis, & ministratio damnationis appellata, non quòd legis intentio aut finis sit, operari mortē & carera quæ diximus (est enim lex sancta & mādaturū sanctum, iustum & bonum) sed tantum per occasionem. Lex enim veram iustitiam proponit, & huc propriē tendit, vt eam facientes, in ea viuāt, sed quia nemo illam facit, nec ipsa virtutem faciendi tribuere potest, vt scilicet impleatur: idcirco dicitur ministrare & afferre mortem, nō suo, sed naturæ nostræ vitio, quæ per legem cognoscens peccatū, & non inueniēs in lege, hoc est in sola legis doctrina, remediū quo peccatum aboleat, & abolito peccato, peccare desinat, & ad bonum afficiatur, idcirco peccato occiditur. Et quoniam sic se habet ratio Testamēti seu legis veteris modò per se sumat, facile est intelligere cur dicatur lex literæ, lex operū seu factorū, lex seruitutis, & quor opera legis dicūt iustitia carnis. Nam litera significat doctrinā, quæ non viuit in corde, & quæ nihil aliud est (nisi tamen spiritus accedat) quàm litera mortua. Itē, lex seruitutis seu timoris dicitur, quòd timore pōne, non amore iustitiæ (quam tamen lex requirit) à peccando coërceat. Et lex operum seu factorū appellatur, quia facta & opera requirit, quorum tamen faciendorū non prestat virtutē. Et qui suis virib⁹ legi satisfacere se simulāt aut gloriāntur, hi dicuntur se ex lege operum aut factorū iustificare, & sibi propriā iustitiam cōstituere velle: quæ tamen neminē iustificare, nec opera reuera bona producere potest. Deniq; iustitia carnis dicitur, quia spiritu cor innouante ac viuificatē caret. Caro enim in scripturis veterem hominem significat, nōdum spiritu Dei renouatum, quemadmodū 10. annis tertio dicitur: Quod natum est ex carne, caro est. Postremo, hæc lex propterea Vetus testamentum dicitur, quia veteris hominis noxa per literā iubentem & minantem non sanatur, quemadmodū Apostolus dixit: Nō in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus.

E Contrario, Nouum testamentum duo complectitur. Primo, promissionem gratuitæ remissionis peccatorū per Christū. Secundo, interiorem hominis renouationem, quæ est lex; non extrinsecus in tabulis lapideis seu chartis papyraceis, sed diuinitus scripta in cordib⁹ per spiritum sanctū, qui digitus Dei appellatur, atque aded propè nihil aliud

2. Cor. 3.

Roma. 7.

Leuit. 18.

Roma. 10.

Philip. 3.

Veteris te

stamēti ve

ria nōia.

Litera.

Lex serui

tutis seu ti

moris.

Lex ope

rum seu

factorū.

Iustifican

tes seipfos

Roma. 10.

Iustitia

carnis

Caro quid

Gene. 6.

Ioan. 3.

Vetus te

stamētum

quor.

Nouū te

stamētum

duo cōple

ctitur.

2. Cor. 3.

Aug. de

spiritu et

lit. cap. 21

DE IUSTIFICATIONE.

Euāgelii est, quā ipsa præsētia spiritus sancti. Dicitur autē Euā-
nouum te gelium Nouum testamentum, quia per doctrinā euāgelii-
stamentū cam hęc promissio remissionis peccatorū, & renouationis
dicitur. interioris hominis per Christum credentibus annūciatur.
Vide Am vnde non ab re Paulus Euāgelium appellat virtutem & in-
br. i. epist. stitiam Dei, ad salutem omni credenti, hoc est salutē omni
ad Ro. c. 1 credenti afferentem. Hęc est iustitia quę in Testamento ve-
Roma. 1. teri velata, in nouo reuelatur: quę ideo iustitia Dei dicitur,
Aug. de quōd Deus eam impertiendo iustos facit, quemadmodū fa-
spiritu & lit. cap. 11 lus Domini appellatur, qua nos saluos facit: & charitas Dei,
Iustitia nō qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Et
Dei. go Testamentum vetus non distat eo ipso ā testamento no-
Ibid. c. 32 uo, quōd testamentum vetus ā Mose & prophetis, nouū ve-
Salus Do ro ab Euangelistis & Apostolis scriptū acceperimus. Nā &
mini. in libris veteris testamēti testamentum nouū, licet olim ve-
Charitas latum, nūc vero per Christum reuelatum, cōtinetur. Nec eo
Dei. differt, quōd aliud iubeat lex vetus, aliud postulet lex noua:
Quo di- nam idē omnino iubent. Nec eo ipso quōd lex iubeat & mi-
scernatur netur, Euāgelium vero tantum promittat gratuitam remi-
testamen- sionem peccatorum per Christum etiā indignis, & legi non
tū vetus ā satisfaciētibus: sed propriē eo differūt, quōd vetus testamē-
nouo. tum sit doctrina extra hominem scripta, quę infirmitatē no-
Roma. 1. stram nobis tantum ostendit, non etiam tollit, atque eo ipso
De spiritu indicat nobis necessariū esse, vt ad gratiam redēptoris per
& litera. fidem confugiamus: nouum vero testamētū sit doctrina nō
cap. 13. foris scripta vel pronūtiata, sed potius interna, & viuā, quę
Ibid. ca. 9 per spiritum sanctum scribitur in cordibus nostris, quā illē
Lex est in menti nostrę persuadet, non tantū nos accipere remissionē
lex seu ve peccatorum per Christum per fidē, sed simul etiam mētem
hiculum, & voluntatem nostram viuificat & immutat de mala bonā
quo ad faciendo, vt iā nō timore vel respectu legis, sed magis amo-
Christum re iustitię per spiritum sanctum indito, quod bonum est fa-
perduca- ciat, factura etiā post hac, et si nulla lex externa iuberet, quę
mur. propriē iustitia fidei appellatur. Tum quōd remissio pecca-
Nouū te- torum propter Christum, & renouatio spiritus sancti nō ali-
stamē. est ter accipiuntur, quā per fidem in Christū, cuius spiritu &
lex viuā peccatis absoluiuntur, & spiritu mentis nostrę renouamur, vt
hominem iam Dei voluntatē adiutore spiritu facere incipiamus. Tum
immutas. quia credimus quicquid boni affectus & operis in nobis sen-
Iustitia si timus, id nō ex nobis, sed ex Dei beneficio propter Christū
dei cur sic dicta. in noi

in nos profectum esse, vnde Deo ea pietate (qua solus colendus est) gratias agamus. Hoc autem veteris & noui testamenti discrimen nō sunt patres primū cōmenti, sed euidentissimè id Hieremias propheta. c. 31. ostendit. Ecce, inquit, dies veniūt, dicit Dñs, & consummabo sup̄ domū Israhē Testamentum nouum, non secundum testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorū, vt educerem eos de terra Aegypti, quia ipsi non perseuerauerunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dñs: Quia hoc testamētum est, quod ordinabo domui Israhē, post illos dies, dicit Dominus, dabo leges meas in cor illorum, & in mente eorum scribam eas, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & non docebit vnusquisque ciuem suū, & vnusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum, quia omnes cognoscent me à minore vsque ad maiorem eorū, quia propitius ero iniquitati eorum, & peccata eorū non memorabor vltra. Quid apertius dicere potuit propheta ad discernendum testamentum nouum à veteri? Verus appellat non ex tempore, sed magis ex effectu: nempe quòd et si voluntatem Dei ostenderit, non tamen vi sua veteris hominis noxam abstulerit, nec hominē ad legis impletionem idoneū fecerit, aut innouauerit. Hoc est enim quod dixit propheta: Quia ipsi nō perseuerauerunt in Testamento meo. non enim simul cum lege, hoc est virtute legis, bonam quoque volūtatem (qua sola lex fit) acceperunt. Et idcirco, inquit, consummabo super domum Israhē testamentum nouum, testamentum vtique consummatum quo lex impleatur, quod promissione & exhibitione p̄pitiationis & remissionis peccatorum, necnon viuā doctrinā, seu (vt Apostolus ait) doctrina spiritus, per Spiritum sanctum intus in corde scripta, ac mentem & volūtatem illuminante, immutante ac viuificante constare dicit. Vide verò quā pulchrè Paulus (hāc prophetiam intuens atque explicans) hoc ipsum doceat 2. Corinth. 3. vbi sic ait: Manifestati quoniam epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, nō in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Et vt doceat hoc ī nobis agi nō viribus nostris, aut propter nostram dignitatem, sed merito Dei beneficio remittentis nobis peccata per Christum, ac bonam insuper volūtatem ingenerantis per fidem, subiungit: Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, *Ibidem.*

*Vetus testamentū
nō ex tempore
veteris
vocatur.*

*Virtute
legis nō accipitur
bona voluntas*

1. Corin. 2.

*Locuprophete per
Paulū explicatur.*

2. Cor. 3.

Ibidem.

DE IUSTIFICATIONE.

non q̄ sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nocet ministros noui testamēti, nō litera, sed spiritu. Litera enī occidit, spiritus autē viuificat. Quum itaq; queritur, quid sit

Quid sit Euangelium, nō aliud respondendum est q̄ quod sit propriē euangelii nō illa scriptura mortua, quam nobis apostoli memoriæ causa reliquerūt: (nam & eadem si literā tantum spectes, mortua est) sed sit uiua illa doctrina quæ menti nostræ recōciliationem propter Christū, hoc est pacem erga Deum, insuper bonam voluntatem ex Dei beneficio annūciat, nuntium sanē longē optimum ac lætissimum. In hunc modum angeli natiuitatem dominicā pastoribus annūciantes, Euāgelium descripserūt: Gloria (inquiunt) in excelsis Deo, & in terris pax hominibus bonæ voluntatis, seu vt Græca exemplaria habēt, in hominibus bona voluntas. In primis gloriam vni Deo tribuunt, idq; in altissimis, quod illi soli gloria debeat, cuius solus beneficio natus est nobis Saluator mundi. Deinde annūciant hominibus pacem: Nunc, inquiunt, pax in terra facta est, quia humana natura recōciliata est Deo per Christū, in quo gratis remittūtur peccata. Et in hominibus bona uolūtas, hoc est in hominibus facta est Dei beneficio bonus affectus, quem prius in hominibus non habuit. Et vt Theophylactus ait, Refocillatus est Deus nunc & bene habitus in hominibus, nimirū quod per Christum recōciliati & uoluntate conglutinati sumus Deo, & vniti illi verbo incarnato.

*Luc. 2.
vide Chr
sost. i. epif.
ad Coloss.
Theoph.
i. Luc. c. 2.*

*Theoph.
in Luc.*

*Euāgelii
habet uaria
noīa.
Lex seu iustitia spiri
tus.*

*Roma. 8.
Lex fidei.
Roman. 3.
Lex liber
tatis.*

*2. Cor. 3.
Roma. 8.
2. Cor. 3.
Galat. 5.*

EX his facili deprehendi potest, cur nouū testamentum seu Euāgelii, dicatur lex spiritus, lex fidei, lex libertatis, iustitia Dei, seu iustitia spiritus. Nam ideo lex seu iustitia spiritus dicitur, quia hæc efficaciter spiritus gignit in nobis. Lex fidei, quia hæc recōciliatio & renouatio fide in Christū accipiuntur, non autē debentur aut tribuuntur operibus nostris externis, quæ legis appellātur: Lex libertatis, quia non solum docet nos intus quid faciamus, sed etiā uolūtatē innouando liberat, vt iam non tanquam serua legis ex timore, sed suapte spontē ac liberē bonū operetur. In quam sententiam dixit Apostolus: Non enim accepistis spiritū seruitutis, sed acceperistis spiritum adoptionis filiorum Dei. Item, Dominus spiritus est: ubi autē spiritus, ibi libertas. Et alibi ait, Nos uocatos in libertatem, nō vt libertatem in occasione carni demus, sed vt per charitatē inuicem seruamus,

uiamus,

uiamus. Qui dicunt legem fidei nihil aliud significare, quàm fidem, ac meram fiduciã misericordiã propter Christum, nõ etiam hãc internam innouationem, quã propriè est lex scripta in cordibus, & lex spiritus vitæ, viderint quomodo ipsi suam sententiam tucantur. Ex prædictis etiã cõsequitur, non oportere nos fidem seu iustitiã fidei ab operibus fidei discernere, sed tantum ab operibus legis, quæ sunt in non renouatis sine spiritu. Nam quid tandè est aliud iustitia fidei, quàm ipsissima illa & intus in mète viuientia fidei operam nempe fideri de Dei misericordia per Christũ, remissionẽ peccatorũ propter Christũ per fidẽ apprehendere, accipere ac velle: itẽ Deo voluntatẽ nostram immutandi assentiri, audire, quid in nobis loquatur dominus Deus, hoc est ab operibus nostris cessare, & Dei ductibus summo conatu obsequi, & quicquid Deus in nobis facit, Deo tribuere. Quæ quidem opera quũ spiritus intus in nobis operatur, postea etiam prodeũt in externum opus, quod iustitiæ fidei internæ testimonium est.

His præmissis, de Iustificatione sic simplicissimè ac planissimè dicimus: Euangelium initio vtitur ministerio legis, Christus præcuratore Ioanẽ, arguit enim peccata, terrefacit cõscientiam, ad pœnitentiam adigit, docet nos de infirmitate nostra, indicat nobis opus esse propitiatore Christo, propter quem datur nobis remissio peccatorum. Postea ministerio legis velut interquiescẽte, accedit fiducia, quam mens cõtrita & humiliata capit ex promissione Euangelij, & qua se erigit credens sibi remitti peccata gratis propter Christum: quod quum sit, simul donatur spiritus sanctus, per quem diffunditur charitas Dei in cordibus nostris, qua renouatur voluntas & libera efficitur à legis seruitute: ac ita demum iustificatur homo, & inchoat vitam nouam atque aded æternam, idque per fidem in Christum, qua tanquã instrumento remissio peccatorum & renouatio interioris hominis & vita accipiuntur, habentur ac retinentur. Hæc doctrina est planè apostolica, quã & patres & tota ecclesia semper est amplexa: Coniungimus autem in iustificatione hæc duo nempe remissio nem peccatorum, & renouationem interiorem voluntatis, auctoritate scripturæ freti, quæ hæc duo semper copulat. Non enim vt iustificeris, tãtum exuẽdus est vetus homo, sed & induendus nouus, qui secundum Deum creatus est in iustitiã & sanctitate veritatis. Non tantum vetus Adam eiiciendus est,

Lex fidei quid.

Rom. 1. 8.

Lex fidei ab operibus fidei nõ est discernenda.

Amb. in epi. ad Rom. c. 1. et c. 3. vtro biq; i verbi iustitia &c.

Psal. 84.

Matth. 7.

Sententia catholica de iustificatione.

Matth. 3.

Ioan. 1.

Act. 10.

Fiducia.

Acto. 2.

Roma. 5.

Rom. 6. 7. 8.

Roma. 6.

Roma. 3.

Fides instrumentum iustificationis.

Ephe. 4.

Roma. 6.

Rom. 7. 8.

DE IUSTIFICATIONE.

sed Christus etiam complectendus. Non tantum peccato moriendum est, sed noua etiam vita concipienda. Nō tantum liberari nos oportet à peccato, sed etiam seruos fieri iustitiæ.

Roma. 6. Deo. Nō tantū oportet nos cōmori Christo, hoc est defungi peccatis, sed etiam in Christo resurgere. Nec dubium, Paulū & ceteros apostolos, vt ostenderent, in quibus iustificatio hominis sita esset, remissionem peccatorū ad mortem: interio- rem autem renouationem, quæ sit per infusionem charitatis, atque adeo ipsam iustificationem, ad resurrectionem Christi retulisse: Iesus Christus, inquit traditus est propter delicta

Rom. 1.4 nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Myste

1. Petr. 1. rio enim dominicæ mortis, vitæ nostræ veteris occasus, & ini-

Act. 13. quitatis abolitio: Resurrectionis vero, exortus vitæ nouæ &

Mysteriū iustitiæ renouatio, demonstrata sunt. Vtraque autē per fidem dominicæ in Christum accipiuntur: nam ea nos Christo copulat ac cō-

mortis. iungit, nosq; coniunctos spiritus ille fidei, meritorum & bonorū Christi participes facit, vt quod nobis adhuc deesse sen-

Galat. 6. serimus, à Christo per fidem mutuemus, vt dicere simul possi-

Philip. 1. mus: Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Et: Mihi vi-

2. Cor. 4. lum dictum est, Christum habitare in cordibus nostris per fi-

Galat. 2. dem. Et alibi: Christum nobis factum esse sapientiā à Deo, &

1. Cor. 1. iusticiam & sanctificationem & redemptionem, quod Chri-

1. Cor. 6. stus hæc omnia nobis per fidem fiat. Nam quum spiritus nos-

ter spiritui Christi per fidem adheret, sit vnus spiritus cum

eo: & quicquid est in Christo, nobis in Christum credentibus

secundum fidei nostræ rationem & modum communicatur.

Roma. 8 Qui enim proprium filium dedit, quomodo non omnia simul

2. Cor. 4. cum illo donauit: Hic est thesaurus ille quem habemus in va-

2. Cor. 5. sis fictilibus, vt sit eminentia virtutis Dei, & nō ex nobis: hoc

Roma. 8. est indumentum illud iustitiæ, quo nolumus expoliari, sed

2. Cor. 5. superuestiri, vt absorbeat, quod mortale est, à vita: hoc

Galat. 4. est, pignus illud spiritus, quod nobis dedit Deus qui nos in

2. Cor. 5. hoc ipsum efficit, & Christū (qui nō nouerat peccatum) pro

Galat. 3. nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.

Ioan. 3. Denique hæc est illa regeneratio, renascētia & renouatio no-

stra, sine qua nemo potest videre regnum Dei.

NE vero scripturā, vbique duo hæc (nempe remissionem

peccatorum, & renouationem mentis) in iustificatione

hominis copulantem, alio detorqueas, concors patrum sensus

prohi-

Patrum con-
sensus.

prohibet: qui testantur, tunc demum nos liberari gratia per legem fidei, quæ est in Christo Iesu, quæ diffunditur charitas in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis: tunc viuificari, quum ex illo fonte vitæ (cuius solius hauustu iustitia bibitur) bonam vitam (nimirum bene agendi voluntatem) haurimus: tunc illuminari, quum ab illo incommutabili lumine anima nostra rationalis quodammodo accenditur, ut sit etiam ipsa factum creatumque lumen, quemadmodum Ioannes erat lucerna ardens & lucens participatione eius luminis, de cuius plenitudine (ut idem ipse dixit) nos omnes accepimus: tum iustificari, quum spiritus sanctus operatur in nobis, ut non peccare delectet, sed magis ut condelectemur legi Dei secundum interiore forinsecus insonat sensibus nostris, sed etiam intrinsecus incrementum dat Deus per charitatis dilargitionem; quum facit, ut iustitiam legis, non propterea quæ lex iubeat, sed magis voluntarie ac intimo affectu amplecti admittamur: quum imago Dei terrenorum affectuum labe detrita, in mente credentium digito Dei (hoc est spiritu sancto) reformatur & adonatur. Denique, quum facit Deus, ut non tantum credamus, sed & velimus. Clarè admodum diuus Bernardus dixit, præsumptam indulgentiam delictorum parere animi tranquillitatem ac lætitiā (hoc est iustificationem) in animo eius, qui sibi ad iustitiam poenitentiæ opera seminavit, si tamen ipsam præsumptam indulgentiam efficacia attestetur acceptæ gratiæ ad sanctius deinde vivendum, quod omnis qui hæc intra se actitari sentit, sciat quid loquatur spiritus, cuius vox atque operatio nunquam inter se dissentiunt. Sed quid attinet sententiā patrum pluribus recēscere? quum Apostolus Ioānes planè testatur, charitatem Dei (hoc est, quam Deus impartitur) tam spectare ad iustificationem, ut hanc non assequutū seu habentem, in morte manere dicat: In quam sententiā, non dubium est, dixisse Apostolum Iacobum, fidem sine operibus, hoc est sine affectu charitatis, qui paratus sit semper in opus, quum res postulet, prodire, mortuam esse.

Sed dices nobis, Non assentior tibi. Ex Evangelio enim in legem relaberis, facisque nos perpetuo dubitantes ac ambigentes, an remissionem simus assequuti, an reconciliari, an iustificati: breuiter, an filij dei, hoc est an in gratia Dei simus. Nam si interior innouatio, & bonæ voluntatis insitio, ad iu-

*Augu. de
spiritu &
lit. c. 5. 14.*

Roman. 5.

Ioan. 4.

Bona vita

Ioan. 1.

Augu. de

spiritu &

lit. c. 7.

Ioan. 1.

Ibid. c. 16.

Roman. 7

Aug. ibi.

cap. 25.

Psal. 1. 39

Aug. ibi.

cap. 28.

Luce. 11.

Aug. ibi.

cap. 34.

Bernar. in

Cantica. ser

mo. 37.

Psal. 118.

1. Ioan. 3.

Iacobi. 2.

Obiectio.

iustificationem necessaria est, quis vnquā statuet se reconciliatum esse? Quē enim reperies, qui ausit credere nouitate mentis suae, qua iam affectus est ad implendam legem, tām esse, vt digna sit iustificatione? hoc est quis ausit iudicare se iā dono spiritus hoc assequutū, vt velit ac possit Deū ex toto corde & tota anima diligere? Atque hinc forsā colliges, nos secundum eā rationem nūquam pacem habituros erga Deum, quōd lex (vt apparet) qu intū ad hanc nouitatem, attinet, nos adhuc accusare non desinat. Et proinde non oportere hāc nouitatem ad iustificationē referri, sed tātum gratuitam remissionem peccatorū, quae accipitur per fidē, vt promissio sit certa quae si penderet ex cōditione nostrae nouitatis, redderetur incerta: vnde tandem consequeretur nos in hac dubitatione, neque Deum (de cuius misericordia adhuc ambigeremus) vt patrem inuocare posse, secundū id quod Paulus ait. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? neque quicquā boni posse operari, quōd quicquid non est ex fide, peccatum sit. Ad haec respondemus, nos nequaquā in legem relabi, sed docere quomodo mens nostra à seruitute legis, nō suis viribus, sed Dei beneficio, per interiorē innouationē liberetur: quod abundē declaratū est prius. Deinde dicimus, nos omnino non docere iustificationem nobis contingere propter hanc nouitatem, maxime quod ad eam partē attinet, quam ea mētis nostre nouitas ex nobis mutuatur, hoc est eatenus, quatenus nos illi rēnouationi assentimur. Quis enim satis Deo innouāti assentimur ac obsequimur? vt non magis propter dignitatem huius nouitatis, quā propter dignitatē nostrae poenitentiae aut contritionis (de qua arroganter sentire non oportet) iustificari nos statuere debeamus, non in fleatibus, non in actibus nostris, sed in aduocati nostri defensione, quae apud patrem pro nobis interpellentem habemus, confidentes. Quia nec ipsi dei eam dignitatē tribuimus, vt meritoria sit remissionis peccatorum, quam nulla merita praecedunt. Et quem, quāso, dabis hominem, qui tām se habere fidem ausit gloriari, quantam sibi haberi requirit Deus? Detrahimus itaque & fidei & huius nouitati (quod ad eam partē quā ex nobis sibi asciscunt, attinet) eam dignitatem seu causam iustificationis, quin potius ob id tantum dicimus fidem iustificare, non quōd sit causa iustificationis sed quōd nulla alia re misericordiam & gratiam Dei nos innouantem, quae propriē causa formalis iustificationis

Roma. 10.

Roma. 14.
Dilutio.

Iustificatio-
nem nō
assequi-
mur pro-
pter no-
stram no-
uitatē, sed
nouitas,
quā Deus
operatur
in nobis
haec est iu-
stificatio
nostra.
Greg. in
Ezec. li. 1.
homil. 7.
Cur fides
dicatur iu-
stificare.

ificationis

ficationis est, accipiamus. Verum hoc docemus, nempe iustificationem non ex lege pendere, sed esse gratuitum donum Dei, quod consistit in remissione peccatorum & renouatione voluntatis, quæ non aliter à Deo gratis donante accipiuntur, quam per fidem in Christum, fidem quidem, non dubitantem aut ambigerem, sed nihil hæsitantem. Ut clarissimè quid velimus, & quo pacto hæc res in nobis geratur, intelligas, repetimus ac dicimus te per fidem donum iustificationis tunc demum accipere, quum & perterrefactus ac concussus in penitentia, rursus erigeris per fidem, credas tibi remissa esse peccata propter meritum Christi, qui in se credentibus remissionem peccatorum pollicitus est: & quum simul sentis te iam alio affectu quam prius rapi, hoc est eo affectu quo peccata quæ prius delectabant, iam ex animo odis, & ad faciendum bonum, carnis infirmitati fortiter repugnans, intus accèderis, tamen is affectus nōdum sit in bono perfectus & absolutus. Hanc enim imperfectionem, quam viribus tuis supplere non potes, supplebis ex fide in Christum, credens iustitiam Christi (cuius membrum factus es) tuum imperfectum suppleturum, si tamen perpetuò pro viribus, quas tibi dominus suppeditauerit, coneris eam quam accepisti gratiam promouere, & præteritorum oblitus, non respiciens iterum retro, in anteriora te extendere annitaris. Pulchrè dixit beatus Augustinus: Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamē ex hoc definit esse iustus vel sanctus, cum affectu teneat sanctitatem. Non enim naturæ humanæ viribus, sed propositi argumento per Dei gratiam acquirimus sanctitatem. Interim scimus quandā esse plenam & absolutam iustitiam, seu charitatem, quam in hac vita nemo assequitur, sed tantum in futura, quando videbimus faciem ad faciem, & cognoscemus sicut cogniti sumus, sed alia minor est huic vitæ cōpetens, quæ ex fide viuimus & ambulamus. Hæc etsi omnes motus terrenæ cupiditatis nondum omnino absorbeat atque cōsumat, cōsensum tamen prohibet ac extinguit, ac insuper facit, ut magis ac magis in bono proficere pergamus: quæ etsi à perfectione iustitiæ longè adhuc absit, ea tamen imperfectio iustificationem nostram non remoratur, nec accusationi seu damnationi legis subiaceret, saltem in iis qui sunt in Christo Iesu. Nam qui Christo (in quo lex quod accusaret, nihil inuenit) per fidem concorporales facti sunt legis imperium beneficio Christi euaserunt: adeo, ut si lex imperfectionem corum

Quādo accipiat in iustificatione.
Ioan. 6.

1. Cor. 1.

Philip. 3.

Augu. de diffini. orthodox. fide.
cap. 49.

Augu. de spiritu & lite. c. 37.

2. Cor. 5.
Rom. 7. 8.

1. Petri. 2.

Roma. 7. accusare pergat, respondere possint: Quid nobis tecū est lex?
Roma. 14. Non tui, sed alterius sumus. Tu quæ es, quæ iudicas seruos a-
Matt. 20. lienos? dñō nostro stamus aut cadimus. huic sic visum est ex
Ephe. 5. gratuita misericordia nos indignos assumere, & quicquid in
Psal. 5. nobis imperfectionis est condonare, quid ad te? Quid nobis
1. Corin. 1. alienum inuides beneficiū? Recepit nos ille in membra sua,
 scuto suæ bonæ voluntatis protexit nos, sua iustitia nos in-
 duit. Quobrem si nos impetere pergas, eū tibi opponemus,
 cui per fidem inhærescimus, in eo certè non habes quicquā,
 proinde nec in nobis, qui de corpore eius per gratuitā mis-
 ricordia facti sumus. Nōne licet huic facere de nobis quod
Ioan. 14. ipsi videtur? nō ignoramus nos seductioni expositos, ad resi-
Roma. 8. stendum fragiles, ad operādum debiles esse, sed induti Chri-
Matt. 20. stum, non est cur timeamus? Quis accusabit aduersus electos
Roma. 8. Dei? Deus qui iustificat. Quis est qui condēnet? Hæc quidē
 iustificatos in Christo, habere quæ legi opponāt, Paulus Ro-
 ma. 7. & 8. locupletissimus testis est, & Ioan. ca. 3. qui inquit:
 Qui credit in filium Dei, nō iudicatur: qui autem nō credit,
 iam iudicatus est, quia non credit in nomine vnigeniti filij
 Dei. Hæc ruminans Augustinus lib. Meditationum cap. 14.
Aug. lib. sic Deum alloquitur: Desperare vtiq; potuissem propter ni-
Medita. mia peccata mea & infinitas negligentias meas, nisi verbum
cap. 14. tuū Deus caro fieret, & habitaret in nobis. Sed desperare iam
Ioan. 1. non audeo, quia cū inimici essemus, reconciliati sumus per
Roma. 8. mortem filij tui: quanto magis reconciliati, salui erimus per
C. virtudo eum: omnis namque spes & totius fiducia certitudo, mihi est
fiducia. in precioso sanguine eius, qui effusus est propter nos & pro-
Philip. 3. pter nostram salutem, in ipso respiro, & in ipso confisus, ad te
Lib. Medi peruenire desidero, nō habens meam iusticiam, sed eam quæ
14. cap. 5. est ex filio tuo dñō nostro Iesu Christo. Et capite sequenti:
 Supereminet omnem sciētiam tuam inestimabilis charitas,
Hebr. 2. quam ostendisti nobis indignis pro sola bonitate & pietate
Ibidem. tua, filius nāq; tuus Deus noster nō angelos, sed semen Abra-
 hæ apprehēdit, assimilatus nobis per omnia absque peccato.
 & post pauca: Hæc nempe mihi tota est spes omnisque fidu-
Omni no- cia: Est enim in ipso Iesu Christo dñō nostro, vnus cuiusque
stra fidu- nostrū portio, caro & sanguis. Vbi ergo portio mea regnat,
cia ac tota ibi me regnare credo: vbi caro mea glorificatur, ibi glorio-
spes. sum me esse cognosco: vbi sanguis meus dominatur, ibi do-
Ephe. 2. 5. minari me sentio, quanuis peccator sum, de hac cōmunione
Imperfe- gratiæ

gratiæ

gratiæ non diffido. & si peccata mea me prohibent, substantia mea requirit: & si delicta mea me excludunt, naturæ communio non repellit. Et statim post: Mitis & valde benignus est dominus Deus noster, & diligit carnem suā membra sua, & viscera sua in ipso Deo, & domino nostro Iesu Christo dulcissimo, benignissimo & clemētissimo, in quo resurreximus, & iam cœlos ascendimus, & iam in cœlestibus confidemus. Caro nostra nos diligit, habemus etiā sanguinis nostri prærogatiuam in ipso. Sumus enim membra eius, & caro eius: ipse deniq; est caput nostrum, ex quo totum corpus, sicut scriptum est: Os ex ossibus meis, & caro de carne mea, & nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed fouet ac diligit eam. Mysterium hoc magnum est, ego autem, inquit, dico in Christo & ecclesia. Gratias itaque tibi domine Deus noster ago pro omnibus miserationibus tuis, quibus miserabiliter nobis perditis subuenire dignatus es per eundem filium tuum saluatorem & recuperatorem nostrum, qui mortuus est propter peccata nostra, & resurrexit propter iustificationem nostrā: & nūc viuens sine fine, sedet ad dexteram tuam, & interpellat pro nobis. Haftenus ille.

Non habes ergo quod dicas, nos Euangelium cum lege confundere, vel Euāgelium in legem trāsformare, vel causam iustificationis in nostram dignitatem transferre, vel iubere vt perpetuo de iustificatione & acceptatione nostra dubitemus. Nā omnia contraria docemus. fateamur enim verum esse, ad iustificationē hominis omnino requiri, vt homo certō credat non tantum generaliter, quōd propter Christū verē pœnitentibus remittantur peccata, sed & quod ipsemet homini credēti remissa sint, propter Christū per fidem. Nam qui dubitat, similis est fluctu maris, qui à vento mouetur, & circumfertur. Non ergo existimet homo ille, quōd accipiat aliquid à Deo. Rectē dixit Hilarius, Deum velle, vt sine aliqua incertæ voluntatis ambiguitate speremus, quōd alioqui iustificatio ex fide nulla sit, si ipsa fides sit ambigua. Augustinus verō cogitationē nos ab hac certitudine auocantem, abigendam docet. Murmuret, inquit, quantum voluerit insipientis cogitatio mea, dicēs: Quis enim es tu, & quāta est gloria illa, quibus tuam meritis illam obtinere speras? Ego fiducialiter respondeo: Scio cui credidi, quia in charitate nimia adoptiuit me in filium, quia verax est in promissione, potens

gratiā iustificationem non excludit.

Ibidem.

Ephe. 5.

Deus diligit nos in Christo filio suo.

Ephe. 2.

ephe. 3. 4. 5

Gene. 2.

Ephe. 5.

Roma. 4.

1. Ioan. 2.

Respondetur aduersariis.

Ad iustificationē

requiritur,

vt singuli

credam sibi

remissa

peccata

per Christum.

Iaco. 1.

Hilari^{us} in

Matth. ca

nōne. 5.

Angu. in

manua. ca.

22. & 23.

2. Cor. 1.

Roma. 8.

Roma. 3.

Titum. 1.

Matt. 20.

DE IUSTIFICATIONE.

Mors Christi
sua nostra
spes.

Meritum
suum in
iustificatione
domini
cōfessit.

Bernardus
de
annuntiatione
domini.
ser. 1.
Gradus
fidei
dei iustifi-
cantis.

Testimo-
nium Spi-
ritus sancti,
quod per-
hibet cor-
di nostro.
Roma. 8.

Roma. 3.
Falsum
omni homi-
ni credenti
sibi remis-
sa peccata
propter
Christum
peccata
statim re-
mitti.

Verum me-
mini remitti
ei peccata,
nisi credat
sibi peccata
remitti.

Bernardus.
ser. 4.
de 4. mo-
dis orandi.
Matt. 9.

in exhibitione, & licet ei facere quod vult: non possum terreti
multitudine peccatorum, si mors domini in mentem meā ve-
nerit. Tota spes mea est in morte domini mei. Mors eius, me-
ritum meum est, refugium meū, salus, vita & resurrectio mea.
Meritum meum, miserationis domini. Non sum meriti inops,
quandiu ille miserationum dominus non defuerit. Et si mis-
ericordiae domini multae, multus ego in meritis. Quanto ille
potentior est ad saluandū, tanto ego securior. Haecenus ille.
Denique Bernardus apertissimè pronuntiat, nō sufficere tā-
tum vt credas, te remissionem peccatorum habere non posse,
nisi per indulgentiam Dei: praeterea quōd nihil habere queat
affectus vel operis boni, nisi & hoc dederit ipse. Ad hec, quōd
vitā aeternam nullis possis operibus promereri, nisi gratis de-
tur & illa. Sed praeter hec, inquit, quae magis initium quoddā
& fundamētum fidei habēda sunt, etiam hoc addendum est, vt
credas q̄ per ipsum & tibi peccata condonentur. Hoc enim
vt subiicit (est testimoniū, quod perhibet in corde nostro Spi-
ritus sanctus, dicens: Dimissa sunt tibi peccata tua. Et sic ar-
bitratur Apostolus, gratis iustificari hominem per fidem.

Sed hic diligenter animaduertendum est, longe aliud esse
dicere, omni homini quicumq; credit sibi remissa esse pec-
cata per Christum, illi statim peccata remitti: quā si dicas,
Nemini remitti peccata, nisi remissionem se credas assequutū
per Christum: nam hoc verum est, illud falsum. Plures enim
ex haeticis inuentas qui sic credunt, & tamen remissionem
peccatorum nō assequuntur, quōd extra ecclesiam sint, & spi-
ritu charitatis vacent. Vtrunque ergo requiritur ad iustifica-
tionem, nempe vt & credas tibi remissa esse peccata per Chri-
stum, & vt te spiritu charitatis renouatū mēte, & iam ad opus
bonū affectum esse per fidem intelligas. Vt alios omittamus,
non videtur nobis hic contemnendus Bernardus, in re iusti-
ficationis haud leuis author vel aduersariis testibus, vir certe
doctrina praeditus infusa magis diuinitus, quā humanitus
parta, Is alibi quaerit, vnde aut quomodo nosse possimus nos
indulgentiam à Deo consecutos esse: quōd homini quantum-
uis spirituali etiam vique ad primū spiritualis exercitij gra-
dum prouecto, tantum deprimi gradus imperfectione relin-
quatur, vt vix sibi primum videatur adeptus. At ille respon-
det, nobis non leuiter transmittendū esse quōd in Euangelio
legimus Iesum paralytico dixisse: Confide fili, remittuntur
tibi

tibi peccata tua: utque Phariseis non credentibus, sed magis subleuantibus, hanc fiduciam tanti esse momenti comonstra-
ret, signo visibili inuisibilem probasse potestatem. Ut sciat is
(inquit) quia potestatem habet filius hominis in terra dimit-
tendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum &
ambula. Et tu ergo (ut subiicit ille) si iam surgis desiderio su-
pernorum, si grabatum tollis, corpus videlicet à terrenis sub-
leuans cupiditatibus, ut iam non feratur animus concupiscen-
tiis eius, sed magis ipsa (ut est dignum) regat illud, & ferat quod
non vult: si demum ambulas, quæ retro sunt obliuiscens, & ad
ea quæ ante te sunt, te extendens desiderio & proposito pro-
ficiendi, curatum te esse non dubites. Et post pauca: Propter
ea fiducialiter iam postulare potest qui cuiuscemodi est, nimi-
rum quod se iam reconciliatum & filium esse intelligat (mo-
do tamen caueat, ne fortè postulet non postulanda, aut quæ
postulanda erant, ritè postulare negligat): alioqui absq; fiducia
frustra Deum inuocaueris aut postulaueris, quod nemo oret
seu petat, nisi quod credit & sperat. In corde, cui hæc fidei
fortitudo deest, non nascitur Christus, qui non nisi per hæc fidem
habitat in cordibus: nec is dicere potest cum Dauid, paratum
cor meum Deus, paratum cor meum, cantabo & psalmum di-
cam, Non est enim paratum cor, quod non est confirmatum.
Iam si huic homini sic affecto occurrat, quod apostoli, domi-
no cõcionanti, quàm difficile diues in regnũ cœlorũ ingre-
deretur, rogâtes obiecerunt: nempe, *Quis poterit saluus esse?*
respondet tum hæc, fiducia: Apud homines quidẽ impossibi-
le est, sed non apud Deũ, in cuius promissione & misericordia
tota nostra fiducia atque vnica cõsolatio nostra, & tota ratio
spei nostræ consistit: atq; ideo ex fide iustificatio, ut secundũ
gratiã firma sit promissio. Rursus si occurrat, *Quis scit si a-*
more vel odio dignus sit: item, *Quis nouit sensum dñi,* aut
quis consiliarius eius fuit? hic iam non oportebit in opera no-
stra respicere: nã hæc statim nos faciet dubitare, sed planè fi-
dẽ nobis subuenire necesse est, atq; adeo hic oportet succur-
rere veritatẽ, ut quod de nobis latet in corde patris, id ipsum
nobis per ipsius spiritum reueletur, & spiritus eius testificas
spiritui nostro, persuaदेat quod filij Dei sumus: persuaदेat
autem vocando, & iustificando gratis per fidem. Cum ergo
suggerit mihi infirmitas mea, quoniam sciam me in numero fi-
liorum esse: tunc maximè memorẽ esse me oportet verbi pro-

S iiii

Philip. 3.
Bernard.
Ibidem.

Iacob. 4.
Bernard. ho-
mi l. su-
per eu. ag.
Missus est
Idẽ ser. 6.
in vigi. na-
tini.
Psal. 107.

Matt. 10.
In promif-
sione & mi-
sericordia.
Dei tota
nostra fidu-
cia cõsistit.
Roma. 4.
Eccle. 9.
Roma. 11.
Bernard. in
sermo. de
dedica. ec-
clesiæ.
Roma. 8.

DE IUSTIFICATIONE.

Psal. 118.

Ioan. 8.

*Berna. de
anni dom.
serm. 3.*

*Quomodo
occurren-
dum dubi-
tationi, quæ
nos de ap-
plicatione
passionis
Christi
ambigere
facit.*

*Philip. 2.
2. Cor. 3.*

Psal. 115.

2. Cor. 13.

1. Cor. 4.

1. Cor. 2.

missionis, in quo mihi domine spem dedistit: tunc mihi in ver-
ba tua Christe respiciendū est, quibus mulieri adulterę, nec-
dum damnatę, dixisti: Nec ego te cōdemnabo mulier: vade,
& iam amplius noli peccare. O vocem misericordię, & audi-
tum lætitię salutaris: Auditam (inquit Psaltes) fac mihi mane
misericordiam tuam, quia in te speravi domine. Sola nimirū
spes apud te miserationis obtinet locū, nec oleum misericor-
dię, nisi in vase fiducię reponis: sed mihi interim videndum
ne hæc fiducia sit affectui ad peccandum proclui coniuncta.
Hanc vero fiduciam passio tua, & Christe, mihi subministrat,
vltimum quidem refugium, & singulare remediū: deficiēte ce-
nim sapientia, iustitia non sufficiente, sanctitatis succumbē-
tibus meritis, illa succurrit. Quod si rursus in animum meū
subeat, scio quidem passionē hanc potentissimā esse: sed qui
sciam, an data & applicata sit mihi? Hic respondebit fides, Mi-
hi data est, quia alteri dari nō potuit. Nam Christus meus in
similitudinē hominū factus habitu inuentus est vt homo, o-
bediens patri vsque ad mortem, vt me mortis filium redime-
ret ac patri reconciliaret. Rursus si surrepat in animū. Quo
nam pacto possim statuere Deum mihi esse propitiū, qui tā-
tū imperfectionis & infirmitatis adhuc in me cernā ac repe-
riam: tum profecto neq; indignitatē fidei, neque operū meo-
rum, vt me certum faciam, rectē respexero. Quis enim de sua
sapientia vel iustitia vel sanctitate præsumat sufficientiā ad
salutē: quod nec sufficientes simus cogitare aliquid a nobis
tanquā ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Sed in pas-
sionem tuam, & Christe oculos mētis desigā, & cum defecerit
virtus mea, non cōturbabor, nō diffidā, scio enim quid faciā,
Calicem salutaris accipiā: quia si sanguis tuus interpellat pro
me saluus ero. Denique si verbum tanti Apostoli (qui ausus
est dicere, an experimentū quæritis eius qui in me loquitur
Christus) me terreat, cum ait: Nihil mihi cōsciū sum, sed nō
in hoc iustificatus sum: tū vicissim eiusdē Apostoli verbū me
consolabitur, nam etsi eo ipso quod mihi nihil sim conscius,
iustificatus non sim, hinc tamē me iustificatum rectē iudico,
si spiritum innouātem accepero, qui ex Deo proficiſcitur, vt
sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Quis enī scit hominū
quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita &
quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei: nobis autem
reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur,
etiam

eriam profunda Dei. Itaque scriptura quę ait, Quis enim co
gnouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? nō fa-
cit ambigentes Christianos. Nos enim (vt inquit ille) sensum
Christi habemus. Neque ob id sensu Christi nos vacare iudi-
cābimus, q̄ perpetuo labimur, & perfectionē iustitię nun-
quam assequimur, si tamen à cōsensu peccati abstinētes in
Christo manserimus radicati & fundati. Nā si diuo Augusti-
no credimus, ideo veraciter se omnes sancti pronūciāt pec-
catores, quia in veritate habēt quod plangant, etsi nō repre-
hensione cōscientię, certē mobilitate & mutabilitate preuari-
catricis naturę. nec tamē ex hoc sancti vel iusti esse desinūt,
si affectu sanctitatis retinētes ī Christo esse perseuerāt. Quā-
obrem Bernardus Christū appellans, ait: Quisquis p̄ peccatis
cōpunctus esurit & sitit iustitiā, credat ī te qui iustificas im-
piū & solam iustificatus per fidē, pacem habebit ad Deū: sō-
lam vtique per fidem, hoc est non per merita propria, sed per
misericordiam, quam sola fides accipit ac apprehendit.

Quod autem alibi legimus, Beatus homo qui semper est
pauidus. Item, In timore incolatus vestri tēpore con-
uersamini. Item, In timore & tremore salutem vestram ope-
ramini, &c. nequaquam cum superioribus pugnat. Hęc enim
& similia dicta scripturę iustificationem non respiciunt, nec
fiduciam (quā remissionem peccatorum accipimus) vacillare
faciunt de misericordia Dei, sed magis respiciunt iam iusti-
ficatos: hi enim si sentiant se Dei beneficio intus innouatos,
& fiducia certa erga Deum pręditos, absit vt hinc sibi iam fi-
dentes securi viuāt: & posthac se suis viribus legem implere
posse cōtendant. Hoc enim esset nō Deo, sed sibi fidere, quin
potius suę infirmitatis sibi conscij, toti à gratia pendere per-
gent, debebūtq; filiali timore semper esse solliciti, ne in va-
ni gratiam Dei receperūt, neve à gratia percepta, sua incuria
vel arrogātia rursus cadāt, in priores sordes reuoluti. In quā
sententiā dixit Apostolus: Tu fide stas, noli altum sapere, sed
time, quia si Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortē
nec tibi parcat. Vnde post iustificationē nō debet fides indor-
miscere, sed magis ac magis exerceri, ac iā (vt suprā dixim⁹)
fide nō tantum generali, sed & speciali credere oportet, quod
nihil ipse prorsus habere possis operis boni, nisi hoc Deus de-
derit. Idem, quod aternam vitam nullis meritis promereri
possis, nisi gratis detur & illa, quam tamen non sis assequutus

Roma. 11

1. Cor. 2.

Aug. de
diffini. or
rhod. fideicap. 41.
Omnes
sancti pec-
catores.Bern. ser.
22. in Can-
tica.

Roma. 5.

Sola fide
iustificari
quid.

Prou. 28.

1. Petr. 1.

Iustificati
semper de-
bent esse
pauidi &
timorati
timore fi-
liali.

2. Petr. 2.

Roma. 11

Bern. de

annun. do

mini, ser.

2.

Mat. 24.

rus, nisi perseueraris usque in finem.

Obiectio. **V**erum forsitan is, quē ex aduerso dicere fecimus, nobis obiciet ac dicet: vt largiamur tibi hæc oīa vera esse, quidnam tandem est quod in nostra doctrina reprehendendum putas? Cui respondemus, nos putare in primis periculose doceri iustificationis verbum tantum pro imputatione iustitiæ, non etiam pro renouatione interiori apud Apostolū Paulū accipi. Item, eo solo quod quis credit sibi gratis remitti peccata propter Christum, hinc ei statim peccata omnia cōdonari. Item, quod sola fide iustificemur, nisi tamē his verbis commoda temperatura ad sensum apostolicū addatur. Item, quod iustitia bonæ cōscientiæ à iustificationis ratione seceratur. Denique, displicet quod opera fidei cum operibus legis confunduntur, aut saltem plus quàm oportet ab his quæ fides impetrat, discernuntur. Nam etsi quæ diximus, commodis interpretationib⁹ adiectis, defendi possint, quod & sciamus veteres similibus interdū loquutionibus vfos esse, quæ admodum Origenem & Ambrosium in epistolam ad Romanos, & Hilarium in Mattheum, atque his longè recentiorē Bernardum, non semel dixisse reperias, solam fidem iustificare; tamen quia hæc & similes propositiones alio atque alio modo accipi possunt, non conuenit, vt in vulgus indiscretè spargantur, nisi eodem sale quo apud illos cōdiantur. Nobis enim non licet quibuscumque verbis ad populum vti, sed tantū illis quæ ad ædificationem faciunt, hoc est clari, plani, & expediti. Patres in interpretandis scripturis in scripturarū ac quæ scopum respexere, à quo non conueniebat eorum dictionem vel latum vnguē discrepare. Nobis quibus ad populū loquendum est, sic oportet moderari verba, ne qui scripturarū scopos nondum satis intueri possunt, verba nostra secius quam oportebat intellecta, deprauent ad suā ipsorum perditionē, quod 2. Pet. 3. epistolis Paulinis ob earū difficultatem euenire Petrus testatur. Idq; beatus Augustinus de epistola ad Romanos (in qua Apostolus tantus est fidei prædicator), quam maxime intelligendum putat. Porro cū indocta plebs ad malū alioqui pronā, è suggestio ebuccinari audit, eo solo se iustificari, si credat Christū pro nobis satisfecisse, nulla habita suæ immunditiæ ratione; præterea cū audit renouationē interiorem propriè de ratione iustificationis nō esse, sed eam potius sequi nonne statim efficitur malè secuta ac sibi quādam vanā fidei presumptionem

Vana fidei

presumptionem

sumptionem facit, quia iam hoc ipsum audaci quadam temeritate sibi persuasum esse ac credere gloriatur, iterum nullum facies interioris renouationis experimentum, sine qua tamen iustificatio non accipitur? Item cum dicunt hominem iustificari sola fide, nec commode interpretatur: statim plebs peccatis affluens, & bonorum operum expertus putat sibi non admodum magnam bonorum operum curam habendam: tantum sufficere, ut sibi persuadeat Christum pro se satisfecisse, atque ita male persuasa, iustitiam fidei operibus bonis propemodum opponit, quæ tamen discernenda non erant, sed omnino copulanda. Deinde etiam epistola illa Iacobi planè apostolica, ex incautis hinc ad populum loquutionibus in dubium vocatur, atque etiam impiè contemnitur. In qua dixit Apostolus: Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.

Est quoniam aliquibus adhuc videri posset, Iacobum apostolum hanc sententiam disertè ac eo consilio posuisse, ut Pauli sententiam Rom. 3. qua pronunciat, hominem iustificari per fidem sine operibus legis, corrigeret: idcirco ex his quæ supra diximus, breuibus explicanda est hæc quaestio, qua queritur, an fide tantum, an & ex operibus, vel omnino sine operibus homo iustificetur. Ut autem intelligas quid quaeratur, in primis nosse oportet, ambas illas prepositiones (ex) & (sine) dupliciter intelligi posse. Primum, ut respiciant causam substantialem maximè efficientem, formalem & finalem, cui res simpliciter debet quod sit. Secundo, ut denotent tantum eam causam quam vocamus instrumentalem seu adminiculantem, sine qua res non fit. Deinde opera in opera legis & opera fidei distincta sunt. Denique, in operibus fidei ad duo respicere oportet, nimirum ad id quatenus ex Deo sunt, deinde quatenus ex nobis: nam in confesso est, nos in iustificatione non omnino nihil agere, quin potius Deo nos præueniente saltè per assensum & conatum voluntatis præuentæ & adiutæ cooperari, quemadmodum superius abundè declarauimus. Principio itaque, si prepositio (ex) ad causam efficientem, formalem & finalem denotandam referatur, facile est videre quid respondeas rogatus, nunc ex operibus iustificetur homo: constat enim, in vniuersum operibus nostris causam iustificationis detrahi, & rectè ac verè dici nos sine operibus iustificari.

Causa enim efficiens iustificationis nostræ, solus Deus est, non nos ipsi. Solus enim Deus est, qui iustificat, qui so-

presumptio et securitas mala, peccatissima sunt. Sola fide.

Epistola Iacobi.

Iaco. 2.

An fide tantum an ex operibus iustificetur homo.

Causa essentialis iustificationis operibus nostris detrahitur.

Causa efficiens iustificationis.

DE IUSTIFICATIONE.

Esaia. 43. Ius peccata remittit, qui apud Esaia ait: Ego sum ego sum, ego ipse sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Qui nos, quo essemus homines, fecit: ita regenerando in spem vi-
Aug. ad Bonifaciu epist. 1. uam, fecit ut iusti simus. Absit autē ut quisquam nostrū ita se iustum dicat, ut velit constituere iustitiam suā, hoc est re-
Aug. de verb. Apo- stol. ser. 2. putare quasi à seipso sibi datam, cum dicat apostolus: Quid enim habes quod nō accepisti? Pharisaica atque adedō impia
Impiū est dicere vox est eorū, qui dicunt quod Deus eos fecerit hoīes iustos
quod nos- ipsos in- stos facia- mus. autem ipsi se faciant. contra quos Christus parabolam Luc. 18. dirigit. Porro causa finalis, hoc est ea causa quā Deus in remissione peccatorum respicit, & propter quā & ob cuius
Luc. 18. dignitatem & meritum propriē dictum, ipse nobis remittit
Causa fi- nalis. peccata, Christus est, nō quatenus Deus, nam eatenus cū pa- tre & spiritu sancto efficit iustificationē, sed quatenus homo, nimirū quatenus factus est hostia pro peccato in semper-
Ioan. 14. nū potēs. Rom. 3. Iustificamur gratis gratia ipsius per redē-
Eo ipso ob id iusti sumus quia Christo in- siti, tionem quē est in Christo Iesu, quem proposuit Deus pro-
Ioan. 8. pitiatorem. Item Rom. 5. Per hunc habemus accessum, &c. & post pauca: Gloriamur in Deo per dominum nostrum Ie-
Psal. 109 sum Christum, per quem nunc reconciliationē legis accepi-
Hebr. 10 mus. Et Acto. 10. Huic omnes prophetę testimonium perhi-
Esaia. 53. bent remissionem peccatorū accipere per nomē eius omnes
Ibidem. qui credunt in eum. Item, Finis legis Christus ad salutē om-
 ni credēti. Et quid aliud est, quod Christus apud Ioā. ait, Ego sū vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multū, quia sine me nihil potestis facere, quā-
 propter hoc iusti estis, quia mihi estis insiti. Nec hoc latuit patres & prophetas: Abraham in promissionē vēturi Christi
 respiciens, se propter venturum semen iustificari credidit: vi-
 dit enim Abraham diem Christi, vidit, & gaudius est. Dauid
 quoque non reperiens iustificationē in hostiis legalibus, sa-
 cerdotem describit Christum: Tu es (inquit) sacerdos in æter-
 num, nimirum cuius hostia esset apud Deum in æternū po-
 tens ad abluenda peccata. Et clarissimē Esaia causam finālē
 iustificationis in Christū transfert: Omnes, inquit, nos quasi
 oves errauimus, vnusquisque in viam suā declinauit, & po-
 suit Dominus in eo iniquitates omnīū nostrum, & post pau-
 ca: Si posuerit pro peccato animam suā, videbit semen lon-
 gæuū, in scientia sua iustificabit ipse seruus meus multos, &
 iniquitates eorū ipse portabit. Hanc autem iustificationis
 causam

causam Gentes ante obhortam Euangelij lucē non viderunt, proinde iustificationem & pacem erga Deum non sunt assequuti, quia nullam causam sufficientem viderunt, propter quā certo statuere possent se à peccato ablutos esse, & se Deū habere propitium. Iam si & formalem causam iustificationis quis requirat, respondebit Apostolus hanc iure dici misericordiam Dei & gratiam, qua animam ad se conuertit Deus. Apparuit, inquit, benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, vt iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem vitæ æternæ. Item, iustificati gratis per gratiam ipsius. Item, gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur. Vnde consequitur, recentiores theologos haud temerè affirmasse, charitatem Dei, quæ per spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur, in iustificatione rationem causæ formalis obtinere. ea est enim illa gratia qua cor absq; vllis præcedentibus meritis innouatur, qua timor legis (qui poenā habet) foris mittuntur: quam qui assequutus est, is deum ex Deo natus est, & cognoscit Deum. Qui verò assequutus nō est, nō nouit Deum, quia Deus charitas est, in qua qui manet, in Deo manet, & Deus in eo. Quin in hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu sancto suo dedit nobis, nimirum diffundente charitatem in corda nostra. Dicimus autem disertè charitatem Dei, hoc est quatenus Dei donum est, & à Deo proficiscitur. causæ formalis rationem in iustificatione obtinere, vt meritū nostræ voluntatis, qua hæc charitas per fidem accipitur, à ratione causæ excludamus. Nam cum noster consensus ad bonum quo Deo charitatem largienti obsequimur, adhuc admodum imperfectus sit, resistente nimirum, quandiu in hoc corporis tabernaculo sumus, infirmitate carnis, quo minus ipsam charitatem (quam aliqui Deus perfectam nobis infundere esset paratus) perfecte capiamus: idcirco omnino cauendum est, ne causam iustificationis à Dei dono indignitatem nostris consensus, aut etiam conatus transferamus.

Non refragmur autem, quo minus voluntatem nostram subiectū iustificationis facias. Ipsa siquidem est, in qua Deus illam operatur per spiritum sanctum, reddentem testimonium spiritui nostro, quòd simus filij Dei. Itidem non in-

Gentes nō viderunt

causam formalem iustificationis.

Roma. 1.

Formalis causa iustificationis.

Tit. 2.

Roma. 5.

Ephes. 2.

Charitas

Dei causa

formalis

iustifica-

tionis.

Roma. 5.

Aug. de

spiritu &

litera.

1. Ioan. 4.

Charitas

non qua-

tenus ex

nobis, sed

quatenus

ex Deo

causa for-

malis ius-

tificationis.

Voluntas

nostra sub

sternicu-

lum iusti-

ficatio-

nis.

Roma. 8.

Aug. de

ver. apoſt.

ſer. 15.

Voluntas

non iusti-

ficat ſe-

ipſam.

1. Cor. 3.

Philip. 3.

Opera le-

gis à cau-

ſa iusti-

ficatiois ex-

cluditur.

Roman. 3

Sine operi-

bus legis

potest ſi-

ri iusti-

ficatio in

nobis.

Matth. 2

Luce 23.

Locus Ro.

3. proprie

de operi-

bus legis,

quæ & li-

tera dicitur

intelli-

gitur.

Galat. 3.

ficiamur assensu voluntatis nostræ ad iustificationem opus esse, quemadmodum Augustinus dixit: Deum qui creauit te sine te, non iustificare te sine te. Sed asserimus, voluntatem nostram non magis seipsam iustificare posse, quam hominem naturam cecum, deformem aut incuruam, seipsum facere posse videntem, formosum aut rectum: ut non solum impij, sed plane infani sint, qui dicere audent: Voluntatem hominis seipsam iustificare. Et ut consensui nostro quamplurimum tribuas, nihilo magis cui ieceris, ex nobis ipsis iustificationem pendere. Nam sine absolute accipias consensum, ut videlicet est propria actio liberi arbitrij, & certe exclusa est gloriatio tua. Nam & voluntatem & liberum arbitrium accepisti per creationem. Sin accipias non absolute, sed quatenus ad bonum inclinatur, & eatenus totum eius conatum gratiæ Dei necessario acceptum referes, quod non sumus sufficientes, ne cogitare quidem aliquid à nobis quasi ex nobis, sed Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro sua bona voluntate. Quæ quum ita sint, quis non videt opera legis, quæ operamur sine Spiritu sancto, & quæ non viuunt in nobis, sed quæ operamur tantum respectu legis, aut ob alium finem, quam ob Dei amorem, à causa essentiali iustificationis omnino excludi, & eatenus verissimum esse, quod dixit Apostolus: Arbitramur enim hominem iustificari per fidem sine operibus legis? Quin in eadem sententiam non solum opera legis, sed & dignitate fiduciæ nostræ à causa essentiali iustificationis excludimus, uti supra docuimus. Secundo igitur, si dictionem (ex) accipias, ut denotet tantum causam instrumentalem seu adminiculatam, talem tamen, sine qua res non fit: & iterum verum est, hominem non iustificari ex operibus legis, eatenus scilicet sumptis, quatenus sine Spiritu sancto in nobis seu pro nobis seu per nos sunt. Iustificatio enim nulla legis opera præsupponit. Quinimo, Christus Phariseis aperte contestatur, quod meretrices & peccatores præcedant illos in regno Dei. Et latro in cruce testis est, à iustificando nulla præcedentia legis opera requiri. Quamobrem locus ille Romanorum 3. proprie de hisce operibus legis, quæ sine bono motu faciendis sunt, accipi ac intelligi debet. Interim tamen non negamus, hæc opera (licet tantum in speciem bona) non esse omnino contemnenda, sed dicimus ea sæpe magnum adminiculum ad pietatem præbere, nec ineptè paedagogiam in Christum vocari posse. Nam & externa disciplina, ac bona institutio & al-

satisfactio

suefactio inuitant ad audiendum, & discendum verbum Dei, & incitant hominē ne euangelicam disciplinam aspernetur: non sunt tamen tanti momenti, vt rectē dixeris hominē vel ex eis iustificari, vel sine illis iustificari non posse.

Verum causa (vt ita dicamus) instrumentalis iustificatio-
nis proxima fides in Christū est, qua credimus, per re-
demptionem quæ est in Christo Iesu, nobis remitti peccata.
Ea enim, tanquā instrumento immediato ad hoc à Deo com-
parato accipimus, & apprehendimus remissionem peccato-
rum. Et eatenus fides apud Apostolum, non facta interdum
aperta mentione spei & charitatis, dicitur iustificare, nō quod
ipsa fides iustificans sine spe & charitate existat, quin Paulo
teste, hæc fides iustificas ex hoc solo dignoscitur, q̄ statim ef-
ficax est per charitatem. Nec ideo quod ex se, hoc est ob no-
stram illam imbecillē assentionem, digna sit, tantum donum
vt accipiat, sed quod non aliter iudicare possimus nos esse iu-
stificatos, nisi hoc per opus ipsi fidei peculiariter propriū ap-
prehēdamus. Propria enim fidei ratio est, credere, & credēdo
se consequutum quod promisit Deus, donum iustificationis
sumere. Hæc enim vel sola ratione, à spe & charitate secerni-
tur. Spes enim propriè futurorum est, fides præsentium. Spes se
accepturā confidit, fides vero arripit & accipit. Charitas ope-
rosa est, sed non prius operatur, nisi fide pacem erga Deū te
assequutum apprehenderis. Ergo. cum si dem in Christū, pro-
ximum instrumentum iustificationis appellamus, charitatem
& spem à iustificatione non excludimus, sed propriam esse fi-
dei rationem, iustificationis donum ac pollicitationem spiri-
tus accipere, cum diuo Paulo simul & Ambrosio ac ceteris ca-
tholicis patribus docemus, Repetimus quoque toties, ne quis
incautus fallatur, nos hic non de qualibet fide loqui: nec enim
de ea quæ tantū historica est, quam diuus Iacobus demonia-
cam vocat: nec de ea quæ impiorū est, quæ etsi verbis faciat
se Deum nosse, factis tamen negant: neq; de fide qua quispiam
sibi absque vllō charitatis affectu persuadet, per Christum re-
missa esse peccata, quam Augustinus libro de fide & operibus,
etiā fidem in Christum, sed late sumpto vocabulo, appellare
videtur: Verum de hac fide loquimur, qua propriè in Deū cre-
dimus, hoc est credendo in Deū pio affectu tendimus, quam
Apostolus Hebræ. 5. fiduciam misericordiæ & gratiæ Dei, &
orthodoxi fidem viuam seu fidem gratiæ appellant. Hæc ergo

*Legis ope-
ra pæda-
gogia in
Christū.*

*Fides est
immedia-
tū instru-
mentū ius-
tificationis.*

*Rom. 1. 3.
Amb. in
epistol. ad
Galat. 5.*

*Proprium
fidei opus.
Amb. in
epistol. ad
Rom. ca. 1.*

*1. Cor. 15.
Rom. 14.
Galat. 3.*

*Fides de-
moniacæ.*

*Aug. de
fide & o-
peribus.*

*Fides im-
piorum.*

*Aug. de
fide & o-
peribus.*

*Fides pro-
pria Chri-
stianorū.*

Heb. 5.

Viuæ fides

*Fides gra-
tiæ.*

Fides iusti fides pleraque adminicula, sine quibus non tantum non extitit, sed nec intelligi potest, requirit. In primis enim requirit pœnitentiã, quæ nõ est simpliciter opus legis, sed magis Dei seu spiritus sancti, quanuis ad efficiendam pœnitentiã, in nobis Deus ministerio legis initio vtatur, conscientiam nostram per legem accusans, per terrefaciens, ac condennans, vt vel hinc facile deprehendas, quàm sit legis ministerium ad iustificationem ineptũ, nisi Deus ipse qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, eo tanquã instrumento vteretur. Postea verò per terrefactis mentibus, ope spiritus quardam opera pœnitentiæ gignuntur in nobis, fide illa informi, quæ & Deum credimus & Deo, quæ nos supra de gratia differentes, præparationes cordis ac studia ad pietatem appellauimus, opera vtique gratiæ præuenientis, qualia sunt temperare à malitia, dolere, conteri, gemere, lachrymari, tundere pectus, restituere alienum, facere elemosynas, sitire iustitiam (hoc est remissionem peccatorum) & id genus alia, quæ etsi neque mereantur iustificationem, neque accipiant, nisi fides accedat, fides tamen nimirum illa iustificans, ea tãquam præambula & adminicula necessaria, sine quibus ad iustificationem non peruenitur, requirit, imò includit. Nam cum illa fides sit cum affectu & desiderio remissionis peccatorum cõiuncta, non potest delectari peccatis, quorum remissionem quaerit, item nõ potest gaudere in malefactis. Qui enim male agit, odit lucem, quã hæc fides lucem amplecti modis omnibus anhelat. Rursus, qui peccatum facit, ex diabolo est at per hanc fidem spiritus sanctus (cui nihil cum diabolo cõmune esse potest) & accipitur, & retinetur. Vnde Paulus monet, vt accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, vt manifestũ sit, eos homines qui vitiosis indulgent cupiditatibus, hanc fidem habere vel retinere non posse, licet fidem habeant, quæ ipsis vel cum dæmonibus vel cum impiis communis est, quæ omnem pœnitentiam præcedit, sed non iustificat. De hisce autem operibus pœnitentiæ, quæ sunt quædam præexercitamenta spiritus, non proprie acceperis locum illud ad Roma. 3. quodd sine illis pœnitentiæ operibus homo haud iustificetur, nisi tamen eum locum sic velis intelligere, vt apostolus iis verbis (Sine Operibus) voluerit generatim omnibus operibus citra exceptionem, quæ iustificationem præcedunt, detrachere meritum iustificationis, nõ etiã illa reicere, quasi

non

Fides iustificans includit pœnitentiã.

1. Ioan. 3.

2. Cor. 6.

Hebr. 10.

Homines

vitiosi nõ

habent fidem

iustificatẽ

seu gratia

nō necessaria nam omnium orthodoxorum sententia hoc illic agit Apostolus, non ut opera legis cōtemnantur, aut quod omnino sine illis, maxime absque pœnitentiæ operibus (quæ opera sunt fidei proxima, nec omnino sine omni fide peraguntur) ad iustificationē perueniatur: sed ut sciamus, quod gratis iustificemur, hoc est quod nullis operum præcedentibus meritis iustificatio debeat: alioqui gratia iam nō esset gratia, quæ ideo datur, non quia opera bona fecimus, sed ut ea facere valeamus, id est non quia legem impleuimus, sed ut legē implere possimus.

Deinde hæc fides, quædam opera habet ipsi omnino peculiararia, sine quibus ne cogitari quidē potest, imō quæ fere nihil aliud sunt quàm ipsamet fides. Nā cum de fide iustificante loquimur, maxime in adulto, non accipimus fidē, quatenus habitus quispiam est, sed magis quatenus in actu consistit. Quin ipsa actualis fiducia, qua cor contritum & humiliatum iam Deo fidere incipit, misericordiam quarit, ac tādē aspiciens in authorem fidei & consummatore Iesum, sibi per eundem peccata remitti credit, ac simul spiritum sanctum cor innouantem ac affectu charitatis imbuentem accipit, ea inquam fiducia (quæ opus est quod in nobis Deus præcipuē requirit) iustificationē impetrat & accipit, de qua Christus dixit: Hoc est opus Dei, ut credatis in illū quem misit ille. Accipit autem, non meretur: tum quod & ipsa Dei donum sit, tum propter infirmitatem assensus nostri, qua sit ut nemo dicere possit, se satis fidere Deo, & propterea se dignum esse & mereri remissionem peccatorum. Quin semper opus habemus dicere: Domine, adauge nobis fidem. Verum quod passim apud Paulum apostolum, fides simpliciter iustificare dicitur, id rectē demum intelligitur, si in correlatiuam trāsformetur oratio, & ex obiecto fidei intelligatur, veluti, fide iustificamur, id est misericordia & gratia spiritus sancti propter Christi meritum (quæ fide accipiuntur) iustificamur, quemadmodum si dicamus fiduciam ægroti erga medicum, ægotum seruare: non quod fiducia propriē seruet aut medeatur, sed quod libes amplectatur medici medelam, quæ propriæ causa sanitatis est. Postremo post acceptam reconciliationem, protinus spiritus fidei per charitatem in corda nostra effusam, opera bona in nobis sedulo operatur, quæ B. Apostolus Ephe. quinto, fructus spiritus appellat. Hæc etiam subsequatur iustificationem.

T

Augu. de spiritu & lite.

Roman. 3.

Gratis iustificati.

Ipsissima fidei opera quæ i ipsa iustificatione interueniunt.

Hebr. 12.

Ioan. 6.

Fides accipitur, nō meretur.

1. Cor. 4.

Marci. 9.

Paulus ad

Roma. &

Gala.

Opera fidei post iustificationem.

DE IUSTIFICATIONE.

*Locus Ephes. 4. ex-
plicatur.*

*Nonā esse
in Christo
creaturam
quid.
Ephes. 2.
Opera bo-
nā, actua-
lis bona
voluntas.*

Philipp. 2.

*Vide Au-
gust. de si-
de & ope-
ribus.*

Questio.

*Dilutio.
Homo iu-
stificatus
quandū*

non tamen à fide iustificante, seu gratia innouante (quam al-
teram iustificationis partem dicimus) vlllo modo discerni de-
bent aut possunt, sed potius sunt ipsa actualis fides per chari-
tatem operans, hominēque magis ac magis iustificans. Quod
vt apertissimē Apostolus indicaret, quum Ephes. secundo di-
xisset, nos gratia saluatos esse per fidem, non ex operibus (ni-
mirum iustificationem antecedentibus) ne quis gloriatur, sta-
tim addit: ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu
in operibus bonis, quae preparauit Deus vt in illis ambule-
mus. Vbi Apostolum sibi cōtraria dixisse facillē quis existima-
ret, qui inter opera iustificationem praecedentia & opera se-
quentia, nullum putaret discretionem habendam. Nam quum
prius dixisset, Saluatos nos non ex operibus: statim subdit:
Nos etiam creatos in operibus bonis, quae propemodum rep-
ugnantia videri possint. sed qui intelligit opera post iustifi-
cationem esse fructus spiritus, videt apud Apostolum idē pe-
nē significare, nos nouam esse in Christo creaturam, quod est
esse instructos ad omne opus bonum. Neque vero haec opera
bona minus à Deo quàm ipsa hominis innouatio proficiscū-
tur. Sicut enim preparata est voluntas à domino, qua bonum
velimus, sic etiā bona opera preparauit Deus, vt in illis am-
bulemus: quae nostra quidem sententia, nihil prohibet opero-
sam seu actualement bonam voluntatem appellare, cui si quid in-
terdū tribuatur, nihil periculi est. Deus enim est qui opera-
tur in nobis non tantum velle, sed & perficere, pro sua bona
volūate. imò non vetamus, vt haec opera, etsi ex Deo profe-
cta, nostra quoque dicamus, nō quòd ex nobis tāquam ex no-
bis prodeant, & nostris viribus perficiantur, sed quòd donata
sint nobis, & assentiendo tantum ac obsequendo fiat nostra.
De hisce spiritus & fidei operibus, tum quae in poenitētia per
operationem gratiae pra uenientis iustificationem praecedūt,
tum quae in ipsa iustificatione peraguntur, tum quae iustifica-
tionem sequuntur, propriē dixit Apostolus Iacobus: Videtis
quoniam ex operibus iustificatur homo, & non fide tantum.
¶ Am si forsan in dubium voces, quidnā sit, quòd haec opera
quae fides per charitatem post iustificationem operatur, iu-
stificationem sequi dicimus, & tamen eisdē hominē iustifi-
cari cum Iacobo pronuntiamus: respondemus, hominē non
iustificari ad eum modum, vt semel veluti in momēto iustifi-
catus, alia iustificatione amodo non indigeat. Quinimo qui
iusti-

iustificatus est per gratuitam remissionem peccatorum & im-
partitionem spiritus, dehinc continua & perpetua iustifica-
tionis auctione indiget, donec hoc corpore exutus, in æterna
vita glorificetur. Paulus spiritum innouantem (quem accipi-
mus quū initio iustificamur) primitias spiritus appellat, qui-
bus & si certā cōsolationem, atq; etiā experimentū Christi
in nobis habitātis simus assequuti, nihilo secius tamē adhuc
intra nos gemimus adoptionem filiorū Dei, expectantes re-
demptionē corporis nostri. Quādiu enim in hoc corpore su-
mus, quotidie adhuc per infirmitatē carnis labimur: eademq;
prohibente fit, vt ad iustitiā perfectionē pertingere nō pos-
simus. Sed spiritus est qui adiuuat infirmitatem nostram, fa-
citq; vt quādiu sumus in hoc tabernaculo, viuida illa fides,
etsi iustitiā perfectionem nō assequatur, perpetuō tamē esu-
riat, sitiātq; iustitiā, vtq; de die in diem in interiore homi-
ne renouemur, obliuiscendōque quæ retro sunt, in anteriora
nos strenuē extendamus, donec scilicet perfectā iustitiā in
vita æterna consequamur: nam tum demum fiet quod Psaltes
veluti summum beneficium domino tribuit, quū ait: *Qui sa-
tiat in bonis desiderium tuum*: Cæterum quum opera nostra
bona (etsi ex fide facta) imperfecta sint, & nisi in Christo fie-
rent, accusationē legis (quæ perfectam obedientiā requirit)
non euaderent: idcirco diligenter retinendum est, eis perpe-
tuō fidem accedere debere, qua credamus ipsa, etsi adhuc im-
perfecta, Deo placere, non propter nos, sed propter Christum
in quo fiunt, quum iam Christi membra & Dei filij facti si-
mus. Et propterea apostolus Iacobus iustificationem Abrahe
describens, pulcherrimē dixit: Vides quoniam fides coopera-
tur operibus illius, & ex operibus fides cōsummata est. Qua-
si dicat, tunc demum opera nostra sunt grata Deo, cum illis
hæc fides cooperatur, & ex fide fiunt tanq̃ accepta à Deo, &
non tanq̃ ex nobis: vicissim fides placet, quum ex talibus o-
peribus consummatur. Nam etsi quis dicat se Deo fidere, si ta-
men neque sibi neque aliis fidem suam ex operibus compro-
bet, is verbis quidem Deum confitetur, factis autem negat,
facitque ne iustificatio legis (cuius plenitudo est dilectio) in
ipso per fidem vnquā impleatur. Quamobrē Apostolus Pau-
lus nō sine causa in Galatis, vbi in fidem quammaximē cele-
brat, dixit: In Christo Iesu neq; circūcisionem aliquid vale-
re, neq; præputium, sed fidem quæ per charitatem operatur.

T ij

viuit, ma-
gis ac ma-
gis iustifi-
catur.

Roma. 8.
Primitiæ
spiritus.
Ibidem.

Ibidem.
Matth. 1.
Augu. de
spiritu eg-
lit. c. 32. 36
2. Cor. 4.
Philip. 3.

Psalm. 102.
Opera no-
stra placēt
propter
Christum.
1. Cor. 11.
Iaco. 2.
Fides de-
bet coope-
rari ope-
ribus.

Titum. 1.

Roma. 13.

Galat. 5.

Quod enim Iacobus dixit, suppletur: Paulus dixit, operatur.
Quæ omnia diligenter intuentibus, perspicuè euadit,
 diuum Iacobū nihil diuersum à Paulo docuisse, sed
 eam quæ est ad Romanos epistolam, eadem omnino propo-
 nere, nisi quædam quæ illic subobscurius docentur, magis
 explicat Iacobus. Liber Actorum docet, in nascentis ecclesiæ
 primordiis graue dissidium à Iudæis concitatum, qui dice-
 rent, Gentes nisi circumciderentur secundum legem Moysi,
 non posse saluari. Neque tatum hoc agebant Iudæi, vt cæremoni-
 nis legis Mosaicæ per Christū antiquitas gentes grauarent:
 sed hoc agebant potissimum, vt causam iustificationis, in le-
 gis non tantum cæremoniæ, sed etiam, moralis obseruationem
 transferrent, putarētque se legem suam iustitiam ac viribus
 implere posse, atque hinc iustificari: gloriabanturque (catenus
 tantum in Deo) velut qui soli meruissent legem eius accipere,
 secundum id quod scriptū est: Non fecit taliter omni nationi,
 & iudicia sua non manifestauit eis. Hic error longè pe-
 stilentissimus (qui Iudæis magnū, superbix supercilium addebat,
 & gentium causam quammaximè deprimebat) acriter
 ac fortiter reprehendendus, reuincendus, ac eximendus erat
 omnium mentibus, conueniebātque hæc docendi provincia
 quāmaximè Paulo Apostolo, quod in illo gratia Dei clarior
 ac euidentior apparuerit. Expediebat autem hunc errorem
 tanta spiritus vehemētia debellari, quod is vehementer ob-
 scuraret, imò omnino obrueret Christi beneficium. Nam si
 hoc verum est, hominem suis viribus legem implere posse, le-
 gis autem impletionem iustitiam esse consequens erat Chri-
 stum frustra venisse, & gratis mortuum esse: nempe si tatum
 doctrina & cognitione legis nobis opus est, vt legē faciamus,
 nec interim voluntas nostra alio eget adiutorio vt legem im-
 plectat, quæ litera mortua magistra, quid erat opus Christo redem-
 ptore? Deinde & si Iudæi hæc non sine magno saltu & furo
 externorum operum (quæ ostentabāt) pertinaciter tueri per-
 gerent, non dubium tamen quin eorum conscientia fortiter
 reclamaret, quod satis in seipsis experirētur, se tamēti quæ-
 dam opera in speciem perspicua ederent, ea tamen se magis
 timore pœnæ seu vanæ gloriæ obtentu, quā amore iusti-
 tiæ facere: proindeque ex his se coram Deo iustos censeri non
 posse, quod coram Deo non esset in eorū voluntate, quod cor-
 ram hominibus apparebat in opere: quin potius ex illo rei
 tenebantur,

Diuus Iacobus eadem omnino cum diuo Paulo docuit.
 Scopus epistolæ ad Romanos. ma. indicatur.

Augu. de spiritu & littera. Roma. 2.

Primus error in ecclesia.

Augu. de spiritu & littera. cap. 7.

Galat. 2.

Parisaica iustitia fucata & conscientiam non transquillans.

Augu. de spiritu & littera.

tenebantur, quòd eos nouerat Deus malle (si fieri posset) peccare. Vt interim taceamus, eos sibi ipsis (vel propria cōscientia teste) licet aliud simularent, persuadere nō potuisse, quòd per opera sua legi perfectè obedirent. Vnde consequens erat eos nunquam potuisse certò statuere se coram Deo ex oblatione legis (quæ perfectam obedientiam erga se requirit) iustificatos fuisse: quo iterum fiebat, vt nullum cultum gratum Deo (quem vt durum exactorem timebant, non amabant vt patrem) exhibere possent, præsertim quòd is velit in spiritu & veritate, non simulatione adorari. Apostolus ergo quammaximè necessarium ratus, duo potissimum agit in epistola ad Romanos. In primis, vt Iudæos & Gentes, sua ipsorum propria cōscientia cōuincat esse peccatores. Occulta enim cordium per Euangelium retegens, Iudæis internam, Gentibus exterternam etiam immunditiam exprobrat: ac grauissimè ostendit, naturam humanam primorum parentum vitio tanta corruptione ac imbecillitate laborare, vt ei impossibile sit, suis viribus ad legis impletionem pertinere, & propterea omnes homines ex se coram Deo iniustos esse & peccatores, ideoque sub legis maledicto consistere, ac proinde opus habere redemptore ac reconciliatore Christo. Secundo docet, Christum propterea venisse, nō vt legem (nimirū moralem) aboleat, sed vt magis impleat, vtque maledictum legis (quæ in eo non habet quod accuset) factus pro nobis maledictum, auferat, & pro peccatis nostris satisfaciatur. Denique (qui principalis finis est) vt redemptis spiritum inuouatē per fidem impertiat, quo adiutore legem facere incipiamus, atque adeo non nostris quidem viribus, sed per fiduciam iustitiæ Christi nobis communicatē impleamus, vtque liberati à captiuitate peccati, ac nacti pacem & tranquillitatem conscientia erga Deum ex fide, seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram eo omnibus diebus nostris. Atque hic est, nostra sententia, ipsissimus epistolæ ad Romanos scopus, ac propemodum summa. Non ergo apostolus bellum indicare bonis operibus, aut ea minus esse necessaria homini Christiano docere instituit: sed hoc magis docere contendit, quo tandem pacto fiat, vt à peccatis expurgati, Deo reconciliati, ac Spiritu sancto innotati bona opera facere & legem implere possimus: adeo opera bona, quæ post iustificationem fiunt, à iustificatione non discernens, vt penè in epistolæ vestibulo palam pronunciet:

T iij

Cur Christus in euāgelio pharisaica iustitia iustitiam non esse abundantiorem.

Ioan. 4. Summa epistolæ ad Romanos. Duo aguntur in epistola ad Rom. potissimum.

Galat. 3.

Luca. 2. Paulus non vilipendit bona opera, sed magis docet quomodo opera bona facere possimus. Rom. 4. 2. Factores legis iusti. Rom. 1.

Non auditores legis iustos esse apud Deum, sed factores legis iustificari: ac planè ostendit, iustificationem cum malis operibus nequaquam constare posse: Ira (inquiens) & tribulatio in omnem animam hominis operantis malum. Gloria autem & honor & pax omni animæ operanti bonum. Verum quo pacto lex fieri possit, postea docet.

*Iacobº ea-
diè omnino
docet cum
Paulo.*

Iaco. 3.

Iaco. 1.

*Fides vi-
na.*

Ibidem.

*Augu. de
spiritu &
lite. ca. 32.*

Abac. 2.

Roma. 1.

Roma. 3.

Galat. 3.

Iaco. 1.

Ibidem.

Roma. 3.

*Aug. de fi-
de & ope-
ribus.*

*Iacobus
explicat e-
pist. ad Ro.
cap. 2.*

Eadem omnino docet Iacobus in epistola catholica. Facit enim Iacobus perinde ac Paulus, nos omnes reos ac peccatores. In multis, inquit, offendimus omnes. docet verà sapientiam (qua voluntas nostra corrigitur, vt deinde bene operetur) nobis non nostris viribus, sed Dei beneficio per fidem contingere, non quamlibet, sed eam quam suprà descripsimus, qua cum desiderio in Deū itur, & certa fiducia quod Deus promittit, accipitur. Si quis, inquit, vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluēt, & nō impropere, & dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Quem locum beatus Augustinus renarrans, prudenter ad fidem iustificantem refert: Hæc est, inquit, fides, ex qua iustus viuit, hæc est fides qua creditur in eum qui iustificat impiū, hæc est fides qua excluditur gloriatio, hæc est fides qua impletur largitas spiritus, de qua dicitur: Non enim spiritu ex fide spem iustitiæ expectamus. Hæc ille. Rursus apostolus Iacobus hanc sententiā cōfirmans: Omne, inquit, datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creature eius. Et post pauca: Suscipite in situm verbum, quod potest saluare animas vestras. Ergo quum dicat nos veram sapientiam ac iustitiam à Deo accipere oportere, & verbo veritatis iterum gigni, eodēque nobis in sito animas nostras saluari: quid aliud dixit, quàm Apostolus Paulus, quum inquit: Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis.

Verum quum ex hac sententia Paulina non satis intellecta, quidam occasionem acceperint, vt tanquam securi de salute (perinde atq; sola fides sufficeret, quam sibi fingebant) bene viuere non curarent, coactus est Iacobus fidem secare in fidem viuam, & fidem mortuā: seu in fidem, quam non veretur dæmoniacam appellare, & fidem rectam seu non hesitantem de promissis Dei. Eadem ratione discernit legem

libertatis,

libertatis, à lege seruitutis: & opera quæ fidē antecedunt, ab operibus quæ fidei cooperantur, seu fidem iustificante sequuntur. Quæ omnia etiam apud ipsum Paulum, licet quædā sub-
 obseruias, reperias. Iacobus fidei mortuæ, quæ nihil aliud est
 quàm vel historica fides, vel stulta quædā persuasio de mise-
 ricordia Dei, etiamnum cum affectu peccandi, seu ipsis etiam
 malis operibus cōiuncta, iustificationem detrahit. Idem facit
 Apostolus Paulus, quum ait: Confitetur se nosse Deum, factis
 autem negant. Iacobus fidei vitam seu spiritum, opera chari-
 tatis appellat. Fides inquit, si nō habeat opera, mortua est in
 semetipsa. Idem facit Paulus, quum describit fidē per chari-
 tatē efficacem. Iacobus asserit, quod fides Abraham cooperata
 sit operibus illius, & ex operibus fides cōsummata sit nimirū
 quæ fidem eius sequebatur. Idē alibi testatur apostolus Pau-
 lus: Fide, inquit, qui vocatur Abraham, obediuit, Iacobus ait:
 Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & nō ex fide
 tantum: nimirum illa fide qua impij securitatem quandā salu-
 tutis sibi vendicant, etsi malē viuant, quos coarguēs: Estote,
 inquit, factores verbi, & nō auditores tantum, fallentes vos
 metipsos. Idē omnino docet Paulus: Non auditores, inquit,
 legis iusti sunt apud Deū, sed factores legis iustificabuntur.
 Et alibi: Nolite errare: Neque fornicarij, &c. regnum Dei
 possidebunt. Et hæc aliquando fuistis, sed abluti estis, sed san-
 ctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Je-
 su Christi, & in spiritu Dei nostri. Item, Qui talia agunt re-
 gnum Dei non possidebunt. Vides ergo quā pulchrē co-
 apostolis illis Christi (quorum erat vna fides atque vnus spi-
 ritus) in re iustificationis conueniat.

ET vt semel hunc articulum finiamus, putamus nos iam
 perspicuē satis ostendisse, Non opera legis quæ sūt an-
 te iustificationem sine gratia Dei in nobis, ad iustitiam im-
 putari, sed inter opera fidei quæ spiritus in nobis operatur,
 aliā prorsus obtinere rationē, quippe ea à iustificatione nullo
 pacto secerni oportere, quin cooperationē illam fidei & ope-
 rum post reconciliationem rectē vocari iustitiam, qua debe-
 re cōtinuē iustificari, quādiu in hac vita superstites sumus,
 donec scilicet mortale hoc immortalitē induat, & fiat ser-
 mo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoriā, quod tum
 demum iustitia perficietur in nobis. In eam enim sententiā
 dictū est: Qui iustus est, iustificetur adhuc. Vnde nō mirū,

*Cōferuntur**Iacobus &**Paulus.**Iaco. 2.**Tit. 1.**Iaco. 2.**Galat. 5.**Iaco. 2.**Hebræ. 11.**Iaco. 2.**Roma. 2.**1. Cor. 6.**Galat. 5.*

*Coopera-
 tio fidei &
 charitatis,
 est iustifi-
 catio na-
 stra conti-
 nuata.*

*1. Cor. 15.**Osee. 13.**Apoc. 12.*

DE IUSTIFICATIONE.

quòd scriptura operibus istis fidei in Deo factis, passim vitā
etiam æternam, non tantū alia eximia præmia, vti mercede
polliceatur, nam si vita æterna (quæ in iustificatione per ani-
mæ spirituales viuificationē inchoatur) accipitur fide pro-
pter misericordiā in Christo promissam, neq̃ dubiū sit hisce
operibus fidei nihil aliud agi, quā quod perpetuo in mise-
ricordiam Dei respicimus, non solum referentes, ea Deo acce-
pta, non nobis, sed etiam ipsa ex Christo supplētes, omnē-
que fiduciam nostram non in nostris viribus aut etiam in di-
gnitate nostri cōsensus, sed in Christo meritum collocātes,
ac reputantes in hoc perfectam charitatem Dei nobiscum, vt
fiduciam habeamus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos si-
mus in hoc mundo, quis nō videt haud absurdē ac propemo-
dū sine vllō tropo rectē dici posse, Bonis operibus nos vitā
æternā adipisci? Quinimo bona opera, quæ spiritus in nobis
operatur, esse illam inchoatam vitam æternam olim in nobis
perficiendā, de qua dixit Ioannes apostolus: & mandatum e-
ius vita æterna est. Et quodnam aliud est regnum Dei quod
nobis aduenire petimus, nisi vt nō regnet peccatū in nostro
mortali corpore, vt obediamus cōcupiscētiis eius, sed potius
regnet in nobis iustitia spiritus, vt sint mēbra nostra arma
iustitiæ Deo? Neque veretur scriptura vitam æternā, bonorū
operum mercedem appellare, non vt putemus benefacta no-
stra digna esse vita æterna, seu deberi illis vitam æternā pro-
pter operū ipsorum dignitatē. Quis enim tam stupidus est,
qui sic sentiat: sed magis quòd Deus fidei nostræ (quam per
eiuscemodi opera in nobis exercet) vitam æternam gratuitō
sit pollicitus: De plenitudine enim eius (inquit Ioānes) nos
omnes accepimus gratiam pro gratia, gratiam vitæ æternæ
pro gratia iustificationis indebitæ. Ergo merces, quia pollici-
ta. Item quia tanta est Dei erga nos benignitas, vt opera quę
ipse in nobis facit verē sua malit appellare nostra, idque tan-
tum propter imbecillum illum assensum & conatū, quem ta-
men non sine eo adhibemus, idcirco ipse non indignē feret,
etsi dicamus (modò ad pium sensum) bonis operibus nostris
vitam æternam nos promereri, non quòd assensus noster tā-
ta mercede dignus sit, sed quòd nō sine eiusmodi assensu, at-
que adeò sine bonis operibus, modò tamē operari valeamus,
vitam æternam (quæ donum Dei est, nobis per Christū pro-
meritum) capiamus. Certē nemo dubitat, idcirco Christum
tam

Matth. 7.

19. 25.

Ioan. 5.

Roma. 2.

1. Corin. 3

1. Corin. 5

1. Ioan. 4.

Bona ope-

ra sunt in-

choata vi-

ta æterna.

Ioan. 12.

Roma. 6.

Luca. 6.

Rom. 6. 8

2. Cor. 4.

1. Tim. 4.

1. Petr. 1.

2. Ioan. 1.

Apo. 2. 3.

Ioan. 1.

Gratia p

gratia.

Deus ope-

ra sua vo-

cat nostra.

Roma. 6.

Cui Chri-

stus tā fre-

quēter vi-

tam saepe vitæ æternæ sub nomine mercedis meminisse, vt tam æter diligentiam ac conatus nostros quammaximè acueret, inci- nam mer taret, ac prouèheret. cedem ap

Hæc de iustificatione hominis, dèque fide & operibus, pellet. dicta suffecerint, quæ (vt speramus) piis multum lucis in lectione scripturarum & consolationis sunt allatura. Cre dimus autem hanc, quam defendimus, sententiã, esse verè a- politicã & germanam ecclesię doctrinam, tam erudientem quàm consolantem pias mentes, quæ non solum ea docètur, sed & afficiuntur. Damnatur autem hac doctrina in primis *Opinões damnatæ* pharisaicæ & Pelagianicæ illæ opiniones plenæ impietatis, quas suprà de gratia differentes retulimus. Deinde damnatur eorũ opinio longe pestilentissima, in qua scelestissimè turpis simèque viuentibus, etiam si eo modo viuere perseuerent, & tantummodo credât in Christum (hoc est sibi etiam sine re- nouatione mentis persuadeant se iustificatos esse propter Christum) iustificatio, salus, atque adeò vita æterna promit- titur, cõtra apertissimam Domini sententiam, qui desiderã- ti vitam æternã, respondit: Si vis ad vitam ingredi, serua mã- data. Postremo ea asseritur, periculosè doceri iustificationẽ hominis in sola remissione peccatorũ consistere: innouatio- nem autem voluntatis & opera fidei, quæ iustificationem se- quuntur, propriè ad iustificationem non pertinere. Hoc enĩ quum docetur, reddũtur homines male securi, qui quum au- diunt se tum statim iustificari, vbi mens perterrefacta, agni- tione peccati se protinus erigit, & certò statuit sibi peccata remitti gratis per Christum, fit vt solum de hac (vt vocât) fi- de solliciti sint, ad interiorem animi renouationem & nouita- tem voluntatis, potissimam iustificationis partem, parum at- tẽti, iuxta ponentes, an interiorem animi renouationẽ & vo- luntatis nouitatem intus experiantur, forisq̃ testetur nec- ne, quorum sanè causa (quòd non ignari sint voluntatis Do- mini) durior est, quàm eorum qui nescientes, vitam nequissi- mam & iniquissimam ducunt. Quare vt cum beato Augusti- *Aug. de fide & ope- ribus. ca. vlti.* no concludamus, omnino cauendum est, ne in adiutorio Do- mini Dei nostri faciamus homines male securos, nimirũ per- suadendo eis, quòd si modò fuerint credentes in Christum, hoc est si tantum credant quòd Christus satisfecerit pro no- bis, tũ quomodolibet in ea fide vixerint, ipsos tamen ad salu- tem esse venturos, Rursus, ne sic faciamus Christianos quo-

Matt. 19

DE POENITENTIA EXTERIORI

Ibidem. modo Iudei profelytos, quibus Dominus ait: Vae vobis Scri-
Mat. 23. ba & Pharisei hypocritae, qui circumitis mare & aridam, vt
 faciatis vnum profelytum: & quum fuerit factus, facitis eum
 filium gehennae duplo quam vos estis. sed potius sana doctri-
 na Dei magistri, in vtroque tenenda est, vt sancto baptismo
 ac fidei consona sit vita Christianorum, & ne cuiquam homi-
 ni, si vtrilibet defuerit, promittatur vita aeterna. Qui enim
Ioan. 3. dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non intrabit
Matt. 5. in regnum caelorum: ipse etiam dixit, Nisi abundauerit iustitia
 vestra plus quam scribarum & phariseorum (nimirum quorum
 iustitia erat, dicere & non facere) non intrabitis in regnum
 caelorum. Nostra ergo iustitia erit, dicere & facere, quae si non
 fuerit, non intrabitur in regnum caelorum. Iam ad intermi-
 sam specierum poenitentiae tractationem redeundum est.

DE POENITENTIA

EXTERIORI.

Postquam de interiori poenitentia, in qua ho-
 minis iustificatio peragitur, & de patribus eius
 (quae sunt, cordis contritio mentis erga Deum
 cum fiducia accipiendae misericordiae confes-
 sio, & votum internum vitae in melius commu-
 tandae) dictum est satis: restat vt de exteriori
 poenitentia & illius speciebus, quae sunt, poenitentia publica
 & priuata, paucis dicamus.

Questio. **P** Rincipio ergo roget aliquis: Si verum est, peccata in inte-
 riori poenitentia remitti ac hominem iustificari, quid exte-
 riori poenitentia est opus? aut quidnam post remissionem
 culpa & abolitionem poenae aeternae (quae in interiori poenit-
 tia Deus operatur) facit sacerdos vel episcopus? Haec questio
1. Tim. 2. ex superioribus satis explicari potest, sed vt res clarissime in-
Dilutio. telligatur, id animo repetendum est quod paulo ante diximus,
 necesse esse vt remissionem peccatorum accipias, certo crede-
 re tibi remissa esse peccata propter Christum. Iam quum haec cer-
1. Cor. 2. titudo non iudicio sensuum aut rationis effici in nobis queat,
Roma. 3. sed fide tantum: constet autem, fidem in paucissimis hominibus,
 praesertim his qui grauioribus criminibus occupati quando-
 que fuerunt, ad eam certitudinem (nisi externis signis iuu-
 tur) peruenire, vt certo credant aut statuunt se esse in gratia,
 nimirum